

MOGUĆNOSTI RAZVOJA SPECIFIČNIH OBLIKA TURIZMA U OPĆINI PAKOŠTANE

Gržan, Karmela

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac
University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:176173>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied
Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

Karmela Gržan

**MOGUĆNOSTI RAZVOJA SPECIFIČNIH
OBLIKA TURIZMA U OPĆINI PAKOŠTANE**

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, 2022.

Karmela Gržan

MOGUĆNOSTI RAZVOJA SPECIFIČNIH OBLIKA TURIZMA U OPĆINI PAKOŠTANE

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu

Poslovni odjel

Stručni studij Ugostiteljstva

Kolegij: Osnove specifičnih oblika turizma

Mentor: dr. sc. Mateja Petračić, viši predavač

Matični broj studenta: 0066293827

Karlovac, rujan 2022.

ZAHVALA

Zahvaljujem mentorici, dr. sc. Mateji Petračić, na korisnim savjetima, prenesenom znanju i velikoj pomoći tijekom studiranja.

Zahvaljujem svojoj obitelji na svemu!

SAŽETAK

Općina Pakoštane nalazi se u Zadarskoj županiji između Jadranskog mora i Parka prirode Vransko jezero. Glavne gospodarske djelatnosti su poljodjelstvo, ribarstvo i turizam. Općina predstavlja važno turističko mjesto te se turizam počinje razvijati 60-ih godina kada se grade prva turistička naselja. Važna resursna osnova za razvoj turizma u ovoj destinaciji su prirodni i antropogeni turistički resursi koji uvelike pridonose turističkoj ponudi destinacije. Uspoređujući vremensko razdoblje od 2019.-2021. godine najveći broj dolazaka i noćenja ostvaruju strani turisti iz Njemačke, Češke, Slovenije i Poljske. Broj dolazaka i noćenja po vrstama smještaja najviše je ostvareno u objektima u domaćinstvu i kampovima. U Općini Pakoštane najviše je registriranih poduzeća za djelatnosti pružanja ugostiteljskih usluga, turizma, trgovine i usluga, smještaja te građevinarstvo i srodne djelatnosti. Na turistička kretanja u 2020. godini najveće neprilike zadavala je pandemija COVID-19, no uspoređujući s 2021. godinom vidljiv je popriličan oporavak. Potražnja turista konstantno se mijenja, stoga je od velike važnosti na vrijeme postupiti u skladu s trendovima, a pritom voditi računa o održivom razvoju ove destinacije i lokalnog stanovništva. Iako u Općini Pakoštane prevladava sezonalnost, ona ima veliki potencijal za razvijanje specifičnih oblika turizma.

Ključne riječi: Općina Pakoštane, specifični oblici turizma, mogućnosti razvoja turizma

SUMMARY

The municipality of Pakoštane is located in the Zadar County between the Adriatic Sea and the Vrana Lake Nature Park. The main economic activities are agriculture, fishing and tourism. The municipality is an important tourist destination and tourism began to develop in the 60's when the first tourist resorts were built. An important resource base for the development of tourism in this destination are natural and anthropogenic tourist resources that greatly contribute to the tourist offer of the destination. Comparing the time period from 2019-2021 the largest number of arrivals and overnight stays is realized by foreign tourists from Germany, the Czech Republic, Slovenia and Poland. The number of arrivals and overnight stays by type of accommodation was mostly realized in household facilities and camps. In the Municipality of Pakoštane, most companies are registered for the activities of providing catering services, tourism, trade and services, accommodation, and construction and related activities. The biggest trouble for tourist trends in 2020 was the COVID-19 pandemic, but compared to 2021, a significant recovery is visible. The demand for tourists is constantly changing, so it is very important to act in accordance with trends in a timely manner, while taking into account the sustainable development of this destination and the local population. Although seasonality prevails in the Municipality of Pakoštane, it has great potential for developing specific forms of tourism.

Key words: Municipality of Pakoštane, specific forms of tourism, opportunities for tourism development

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori podataka, metode prikupljanja i obrade podataka	1
1.3. Sadržaj i struktura rada	1
2. ANALIZA STRATEŠKIH DOKUMENATA I PROSTORNO PLANSKA DOKUMENTACIJA ZA RAZVOJ TURIZMA OPĆINE PAKOŠTANE	2
2.1. Strategija razvoja Općine Pakošane	2
2.2. Strateški ciljevi Općine Pakošane	2
2.3. Prostorni plan Općine Pakošane	6
3. ANALIZA RESURSA ZA RAZVOJ TURIZMA OPĆINE PAKOŠTANE	9
3.1. Opće značajke Općine Pakošane	9
3.2. Demografske značajke Općine Pakošane	11
3.3. Gospodarske značajke Općine Pakošane	12
3.4. Osnovna obilježja raspoložive resursne osnove za razvoj turizma Općine Pakoštane	12
3.4.1. Prirodni turistički resursi Općine Pakošane	12
3.4.2. Antropogeni turistički resursi Općine Pakošane	16
3.4.3. Turističke manifestacije Općine Pakošane	19
4. ANALIZA SMJEŠTAJNIH KAPACITETA OPĆINE PAKOŠTANE	21
5. ANALIZA STANJA OPĆINE PAKOŠTANE	26
5.1. Analiza turističkog prometa Općine Pakošane	26
5.2. Analiza emitivnih turističkih tržišta Općine Pakošane	27
5.3. Analiza dionika Općine Pakošane	28
5.3.1. Gospodarski sektor	28
5.3.2. Javni sektor	30
5.3.3. Civilni sektor	34

5.5. Analiza Okruženja.....	39
6. UTJECAJ PANDEMIJE COVID-19 NA TURISTIČKA KRETANJA.....	41
7. SWOT ANALIZA OPĆINE PAKOŠTANE	45
8. MOGUĆNOSTI RAZVOJA SPECIFIČNIH OBLIKA TURIZMA U OPĆINI PAKOŠTANE.....	47
9. ZAKLJUČAK.....	50
POPIS LITERATURE	52
POPIS TABLICA.....	54
POPIS SLIKA	54
POPIS GRAFIKONA	55

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog završnog rada je analizirati turističku destinaciju Općinu Pakoštane. Cilj rada je prikazati koji ekonomski, kulturni, društveni, geografski i povijesni čimbenici utječu na mogućnosti daljnjeg razvoja te postoji li osnova za razvijanje specifičnih oblika turizma u navedenoj destinaciji.

1.2. Izvori podataka, metode prikupljanja i obrade podataka

U ovom radu korišteni su sekundarni izvori podataka prikupljeni iz stručnih knjiga, članaka, internetskih stranica, te statistički podaci prikupljeni od Turističke zajednice Zadar, Turističke zajednice Općine Pakoštane i Javne ustanove Park prirode Vransko jezero. Za prikazivanje i interpretaciju navedenih podataka korištene su statističke metode, prikazane i interpretirane pomoću tablica i grafikona. Pri pisanju ovog rada korištene su metode analize i sinteze, metoda kompilacije, metoda deskripcije i statistička metoda.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Završni rad podijeljen je u devet međusobno povezanih dijelova. U uvodu su definirani predmet i cilj rada, izvori, metode prikupljanja i obrade podataka te sadržaj i struktura rada. U drugom poglavlju, navedeni su strateški dokumenti i prostorno planska dokumentacija za razvoj turizma Općine Pakoštane. U trećem dijelu rada prikazana je analiza resursa koja obuhvaća opće, demografske i gospodarske značajke. Zatim su navedene najznačajnije raspoložive resursne osnove navedene destinacije. U središnjem dijelu rada analizirani su smještajni kapaciteti, turistički promet, emitivna turistička tržišta i analiza dionika Općine. Prikazano je na koji način je pandemija virusa COVID-19 utjecala na turistička kretanja. SWOT analizom utvrđene su snage, slabosti, prilike i prijetnje Općine Pakoštane. Pri kraju, analizirani su mogući specifični oblici turizma koji bi se razvijali u destinaciji. U zaključku su navedene sve bitne informacije i stavovi. Na samom kraju, nalazi se popis literature, tablica, ilustracija i grafikona.

2. ANALIZA STRATEŠKIH DOKUMENATA I PROSTORNO PLANSKA DOKUMENTACIJA ZA RAZVOJ TURIZMA OPĆINE PAKOŠTANE

2.1. Strategija razvoja Općine Pakoštane

Strategija razvoja turizma Općine Pakoštane predstavlja strateški dokument razvoja turizma kao najvažnije gospodarske aktivnosti Općine za razdoblje 2021.-2025. Na temelju ključnih strateških dokumenata razvoja gospodarstva i turizma na razini Europske unije, Republike Hrvatske i Zadarske županije te ključnih dokumenata i ciljeva održivog razvoja na razini Ujedinjenih naroda, Svjetske turističke organizacije, rezultata provedenog terenskog istraživanja (intervjuiranja glavnih dionika) na području Općine Pakoštane, kao i analize globalnih trendova na turističkom tržištu, postavljeni su strateški pravci razvoja te vizija i sustav ciljeva razvoja turizma Općine Pakoštane. Definirani su ključni turistički proizvodi uvažavajući globalna turistička obilježja i trendove, s konkretnim prijedlozima implementacije na razini Općine: odmorišni, outdoor, kulturni, ruralni i nautički turizam. Obrazlažu se načini njihove interpretacije i promocije, kao i sustav upravljanja destinacijom, temeljen na povezivanju i partnerstvu dionika u funkciji ostvarenja postavljenih ciljeva razvoja Pakoštana, kao i ciljeva održivog razvoja (UN). S ciljem implementacije strategije utvrđuju se mjere i aktivnosti s ključnim nositeljima, vremenom realizacije i preporučenim indikatorima. Strategija uvažava globalne izazove i ograničenja (pandemija, gospodarska kriza, politička, administrativna ograničenja...) te iznalazi načine za njihovo prevladavanje.¹

2.2. Strateški ciljevi Općine Pakoštane

Strateški ciljevi Općine Pakoštane su:

1. Unapređenje infrastrukture i smještajne ponude
2. Inoviranje ponude specifičnih oblika turizma

¹Strategija razvoja turizma Općine Pakoštane, dostupno na: <https://www.pakostane.hr/documents/strategija-razvoja-turizma-opcine-pakostane.pdf>, str. 1, (01.03.2022.)

3. Osmišljavanje inovativne promotivne strategije
4. Afirmacija odgovornog i održivog razvoja u kreiranju nove vrijednosti na načelima održivosti
5. Unapređivanje modela upravljanja razvojem turizma²

1. Unapređenje infrastrukture i smještajne ponude

Povećanjem turističkih i poduzetničkih aktivnosti te povećanjem turističke potrošnje kroz broj dolazaka i noćenja potrebno je osigurati dovoljne javne resurse i infrastrukturu za boravak, no najvažnije je kvaliteta života lokalnog stanovništva. Unapređenjem prometne infrastrukture poboljšale bi se pristupne ceste autoceste A1, uredile podzemne garaže i šetnice Pakoštane – Drage, izgradile biciklističke i pješačke staze oko Vranskog jezera. Izrazito nepovoljna struktura smještajnih kapaciteta (55,79% nekomercijalnog smještaja, 46,36% objekata u domaćinstvu i 46,35% u kampovima u strukturi komercijalnog smještaja)³ uvjetuje nepovoljnu strukturu turista i izrazito sezonalno poslovanje u začaranom krugu koji uvjetuje nedovoljnu inventivnu ponudu i nezadovoljavajuću potrošnju, što nadalje limitira mogućnost daljnjeg investiranja.⁴

2. Inoviranje ponude specifičnih oblika turizma

Inoviranje specifičnih oblika turizma i ponude događaja u kreiranju jedinstvenog doživljaja i diferenciranja u odnosu na konkurenciju. Općina Pakoštane treba premostiti tržišni gap odmorišnog turizma temeljenog na prirodnim ljepotama u ljetnim mjesecima, prema visoko konkurentnim specifičnim oblicima turizma: nautički turizam, outdoor i aktivni odmor, kulturni turizam, ruralni turizam, zeleni turizam, ekoturizam, enogastronomski i događajni turizam, prilagođenim resursnim osnovama

²Strategija razvoja turizma Općine Pakoštane, dostupno na: <https://www.pakostane.hr/documents/strategija-razvoja-turizma-opcine-pakostane.pdf>, str. 1., 01.03.2022.)

³FMTU, Analiza sadašnjeg stanja turizma Općine Pakoštane, (01.03.2022.)

⁴Strategija razvoja turizma Općine Pakoštane, dostupno na: <https://www.pakostane.hr/documents/strategija-razvoja-turizma-opcine-pakostane.pdf>, str. 16., (01.03.2022.)

mikrodestinacija, ali i epidemiološkim i postpandemijskim okolnostima. Strategija razvoja mora pomiriti različite razvojne trendove izdvojenih specifičnih oblika turizma, kao i jaz između pojedinih nekonkurentnih i zastarjelih elemenata smještajne i turističke ponude i elitnih i ekskluzivnih sadržaja u kreiranju integralnog proizvoda i nove vrijednosti za turista. Poseban naglasak treba biti usmjeren valorizaciji autohtonih, tradicijskih vrijednosti kroz događajni turizam za sva osjetila (dani Vitezova vranskih, materine užance, mirisi Dalmacije, bumbete, s okusom mora i zrnom soli, litnja pričinjaža) u cilju naglašavanja lokalnih vrijednosti te povezanosti s lokalnom poljoprivredom i proizvođačima (tematiziranje staza – staza maslina, vinska cesta, staza aromatičnog bilja, lanac od polja i mora do stola, afirmacija ekološke poljoprivrede) nasuprot globalizirane, univerzalne ponude. Organizacijom događaja na specifičnim lokacijama dodatno se mogu naglasiti posebnosti mikrolokacija (koncert ozbiljne glazbe na otoku Sv. Juština, rekreativni MTB maraton Vransko jezero...)⁵

3. Osmišljavanje inovativne promotivne strategije

Osmišljavanje inovativne promotivne strategije temeljene na digitalizaciji i storytellingu, u funkciji repozicioniranja i brendiranja destinacije. Općina Pakoštane nije dovoljno prepoznatljiva destinacija te nedovoljno naglašava razlikovne elemente u odnosu na susjedne destinacije. Osmišljene promotivne aktivnosti moraju kroz specijaliziranu komunikaciju temeljenoj na sinergiji online, offline promocije, društvenih mreža i mobilnih aplikacija biti usmjerene ciljnim segmentima u inovativnoj interpretaciji ponude uz afirmaciju kreativnih koncept kampanja, storytellinga u formiranju nove percepcije i emocije u svijesti potencijalnih turista. Ključno je u dinamičkim brend kampanjama naglasiti autohtone, tradicijske vrijednosti (izvorna Dalmacija), duh prošlosti (Vitezovi vranski), prirodne ljepote (Vransko jezero, otok Sveta Justina, voda kao poveznica jezera i mora – primjer slatko slana avantura – pješačke staze Općine Pakoštane), interakciju ruralne i maritimne baštine kao i nove specifične oblike turizma uz istraživanje brend trackinga. Pakoštane moraju biti repozicionirane u skladu s vizijom destinacije kao visoko konkurentna destinacija s profiliranom ponudom

⁵Strategija razvoja turizma Općine Pakoštane, dostupno na: <https://www.pakostane.hr/documents/strategija-razvoja-turizma-opcine-pakostane.pdf>, str. 19., (01.03.2022.)

izdvojenih specifičnih oblika turizma temeljenih na unikatnim i izrazito diferenciranim prirodnim i kulturnim preduvjetima.⁶

4. Afirmacija odgovornog i održivog razvoja u kreiranju nove vrijednosti na načelima održivosti

Afirmacija odgovornog i održivog razvoja u kreiranju nove vrijednosti na načelima održivosti - održivo valoriziranje prirodne i kulturne baštine, uz kreiranje nove vrijednosti za turiste, ali i za domicilno stanovništvo te definiranje granice nosivosti turističke destinacije. Kvantiteta turističkog poslovanja mora se transformirati u kvalitetu i izvrsnost na održivim načelima, u cilju ravnomjernog vremenskog i prostornog turističkog poslovanja te očuvanja kulturnih i prirodnih preduvjeta. Svijest o održivom i odgovornom turizmu mora biti pretočena u sve strateške inicijative gdje dugoročna prirodna, demografska i kulturna održivost mora imati prioritet u odnosu na kratkoročne profite.⁷

5. Unapređivanje modela upravljanja razvojem turizma

Unapređivanje modela upravljanja razvojem turizma - sinergija dionika u multipliciranju pozitivnih efekata na turiste, dionike i destinaciju. Pakoštane mora težiti efikasnoj organizaciji i upravljanju razvojem turizma, temeljenom na interakciji svih dionika (turistička zajednica, općina, svi nositelji ponude i domicilno stanovništvo) i funkcija menadžmenta, horizontalnom i vertikalnom povezivanju i partnerskom odnosu usmjerenom ostvarenju zajedničkih interesa i ciljeva (uspjeh destinacije je garancija uspjeha svih dionika, suradnja s konkurentom je prilika za jačanje tržišne pozicioniranosti i prepoznatljivosti), raspodjeli uloga i odgovornosti u kreiranju nove vrijednosti za turiste (novi doživljaj, poboljšavanje ponude), destinaciju (unapređivanje kvalitete, diferenciranje ponude, repositioniranje) i dionike (multipliciranje rezultata

⁶Strategija razvoja turizma Općine Pakoštane, dostupno na: <https://www.pakostane.hr/documents/strategija-razvoja-turizma-opcine-pakostane.pdf>, str. 19., (01.03.2022.)

⁷Strategija razvoja turizma Općine Pakoštane, dostupno na: <https://www.pakostane.hr/documents/strategija-razvoja-turizma-opcine-pakostane.pdf>, str. 18., (01.03.2022.)

poslovanja). Domicilno stanovništvo mora biti aktivno uključeno u upravljanje razvojem turizma kao pokretač poduzetničkih inicijativa, promotor i prezentator lokalne kulture i tradicije, mora se poistovjetiti s vizijom razvoja turizma destinacija kako bi afirmativno živjelo za turizam i kvalitetno živjelo od turizma.⁸

2.3. Prostorni plan Općine Pakoštane

Općina Pakoštane smještena je na krajnjem jugoistočnom dijelu Zadarske županije. Njezina jugoistočna granica ujedno je i županijska granica između Zadarske i Šibensko-kninske županije. Sjeverna granica Općine dodiruje područje grada Benkovca i Općine Polača, na sjeverozapadu graniči s prostorom grada Biograda na Moru, dok je na jugozapadu morem odvojena od Općine Tkon. Područje Općine Pakoštane bilo je sastavni dio Općine Biograd n/m. do 1992. godine, kada je temeljem Zakona o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (N.N. 90/92.), formirana Općina Pakoštane u sastav koje su ušli prostori katastarskih općina Pakoštane, Vrana i Vrgada. Sukladno tome prostor Općine Pakoštane prostire se preko plodne aluvijalne zaravni Vranskog bazena zajedno s pripadajućim naseljem prema obali Jadranskog mora na kojemu su smješteni centar Općine i naselje Drage, te pripadajući pojas obalnog mora s otocima: Vrgada, Murvenjak, Oblun, Šipnata, Kozina i nizom manjih otočića, hridi i grebena. Slijedom navedenog na prostoru Općine Pakoštane lako je uočiti tri različite prostorne cjeline: prostor vranskog bazena, obalno područje i pripadajući akvatorij. Premda svaka prostorna zona ima svoje specifične uvjete, mogućnosti i načine daljnjeg prostornog razvoja zajednička im je karakteristika značajni potencijal privrednog razvoja. Ova karakteristika slijedi iz pogodnosti prostorno-geografskog smještaja same Općine, kao i prirodnih datosti pojedinih mikrolokacija. Područje Općine Pakoštane ima značajan položaj u središnjem prostoru hrvatskog dijela Jadranske obale, u dijelu sjeverne Dalmacije. Značaj i vrijednost ovoga položaja istaknuta je i u Strategiji prostornog uređenja Republike Hrvatske i Programu prostornog uređenja Republike Hrvatske kao izrazito vrijedno i osjetljivo područje s temeljnim prirodnim resursom i potencijalom za planski razvoj turizma i

⁸Strategija razvoja turizma Općine Pakoštane, dostupno na: <https://www.pakostane.hr/documents/strategija-razvoja-turizma-opcine-pakostane.pdf>, str. 18., (01.03.2022.)

pratećih djelatnosti. Geografski i položen između dva urbano jaka gravitacijska centra (Zadar-Šibenik) ovaj je prostor povijesno, prostorno, ekonomski i kulturno uvijek gravitirao prvom, odnosno nalazio svoje mjesto u sklopu zadarske regije kao prostorne cjeline širih okvira. Zbog toga se sasvim prirodno i prostorno-geografski opravdano promatrani prostor uklopio u sastav Zadarske županije. Gledano kroz cjelovit prostor Zadarske županije i sukladno postavkama Prostornog plana županije (PPT) područje Općine Pakoštane nalazi se većim dijelom na prostoru Zadarske urbane regije, dok otok Vrgada sa pripadajućim akvatorijem ulazi u sastav prostor Zadarskog arhipelaga. Sukladno s postavkama PPT-a kao i samih prirodnih datosti terena, klimatskih faktora, tradicije, navika i usmjerenosti stanovnika kao i prometnih značajki promatrani je prostor dio šire turističke regije na kojoj se mogu razvijati i ostale komplementarne djelatnosti. To se prvenstveno odnosi na poljodjelstvo, razne uslužne djelatnosti, trgovinu te servisne i proizvodne djelatnosti bez štetnog utjecaja na okoliš. Jak gravitacijski utjecaj Zadra na ovom prostoru evidentan je u svakom pogledu. Tome je pridonijela i mala geografska udaljenost, ali i dobra prometna povezanost s novim županijskim centrom. Sabor Republike Hrvatske je dana 30. lipnja 1999. godine donio Zakon o proglašenju Parka prirode Vransko jezero (NN 77/99.) i time je prostor unutar granica parka prirode kao izuzetno vrijedno i osjetljivo područje izuzeto iz područja obuhvata ovoga plana.⁹

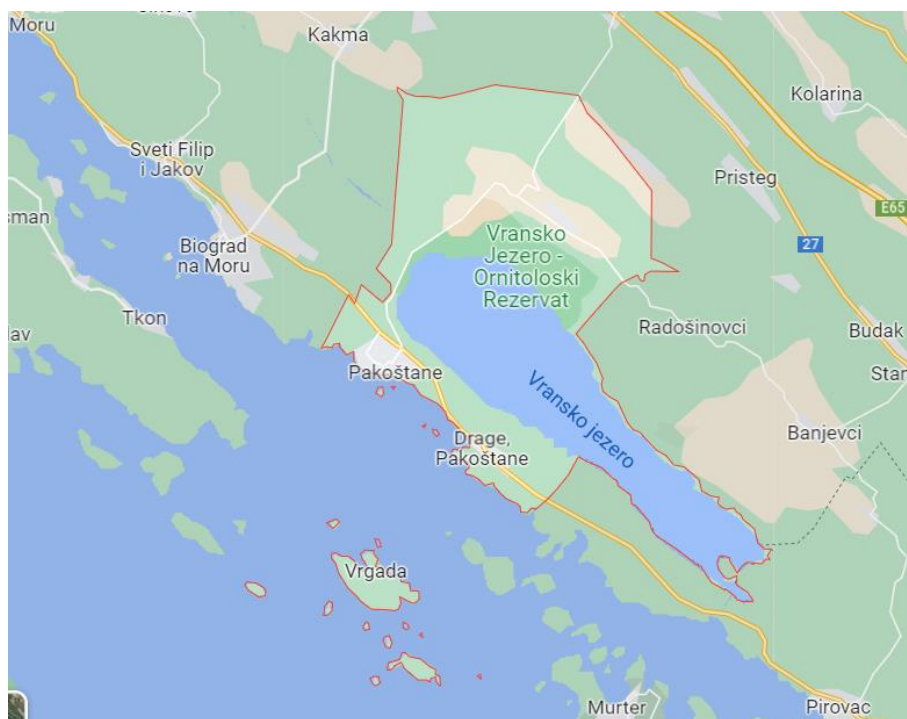
⁹Prostorni plan uređenja Općine Pakoštane, dostupno na: <https://www.opcina-pakostane.hr/urbanizam-prostorni-planovi#23-1-2>, str. 2., (04.03.2022.)

3. ANALIZA RESURSA ZA RAZVOJ TURIZMA OPĆINE PAKOŠTANE

3.1. Opće značajke Općine Pakošane

Općina Pakošane nalazi se u samom središtu jadranske obale s jedinstvenim položajem između Jadranskog mora i Vranskog jezera. Nalazi se u Zadarskoj županiji te zauzima površinu od 84,28 km². U akvatoriju Općine Pakošane nalazi se 18 otoka, otočića i hridi od kojih su najprepoznatljiviji otočići Sv. Juština, Veliki Školj i Babuljaš, smješteni ispred mjesta Pakošane. U sastavu Općine Pakošane nalaze se sljedeća mjesta: Pakošane, Drage, Vrana i Vrgada. Pakošane je administrativno, kulturno i gospodarsko središte Općine Pakošane. Mjesto Vrgada nalazi na istoimenom otoku te je povezano brodskim linijama s Pakošanima i Biogradom na moru.¹⁰

Slika 2. Geografski položaj Općine Pakošane

Izvor: Google maps, dostupno na: <https://www.google.com/maps>, (04.03.2022.)

¹⁰Službena stranica Općine Pakošane, dostupno na: <https://www.opcina-pakostane.hr/opce-informacije>. (04.03.2022.)

Općinu Pakoštane odlikuje izuzetno dobra cestovna povezanost preko državne ceste D8 i autoceste A1. Glavne točke zračne povezanosti su zračne luke Zadar i Split, pri čemu glavnu ulogu ima Zadarska zračna luka zbog iznimne blizine i dobre cestovne povezanosti. Novoizgrađena zadarska trajektna luka Gaženica koja je 2019. godine proglašena Lukom godine polako zauzima položaj ključne pomorske prometne točke središnjeg dijela Jadrana i ima važnu ulogu u pomorskoj povezanosti ovog područja.¹¹ Klima je blaga sredozemna te prosječna godišnja temperatura iznosi 15,4 °C. Ljeta su suha i topla dok su zime vlažne i blage. Broj sunčanih sati godišnje, prosječno je od 2.450 do 2.600.

Pakoštane su dalmatinsko mjesto na jadranskoj obali s dugom tradicijom ugostiteljstva i turizma, čemu je svakako zaslužan jedinstveni položaj usred najvećih hrvatskih prirodnih ljepota i bogate kulturne povijesti nastale borbom.

Drage je turističko i ribarsko mjesto koje ima vrlo lijepu luku i šetnicu na kojoj se nalaze restorani. Čisto plavo more, razvedena obala, stoljetne borove šume i prekrasne plaže neke su od glavnih atrakcija ovog malog dijela Dalmacije.

Vrana je mjesto bogate povijesti i povijesne baštine, Maškovića Han, Gradina i Sv. Nediljica. Ime je dobilo po Vranskom jezeru koje se nalazi u neposrednoj blizini. Vransko Jezero danas je najveće prirodno jezero u Hrvatskoj, proglašen Parkom prirode 1999. godine.

Nasuprot Pakoštana nalazi se otok Vrgada. Poznat je po pješčanim plažama poznatim među naturistima. Šljunčane i pješčane uvale, ugodni borovi šumarci i mediteransko raslinje oduševit će svakog posjetitelja željnog mirnog odmora, ali i zato što je omiljena među ljubiteljima robinzonskog života. Otok je dug svega 3 km, planine s južne i sjeverne strane dosežu visinu do 112 m, a više od dvije trećine prekriveno je gustom borovom šumom. Otok Vrgada ima vrlo jedinstven položaj i okružen je s 15 drugih uglavnom malih šljunčanih otoka.

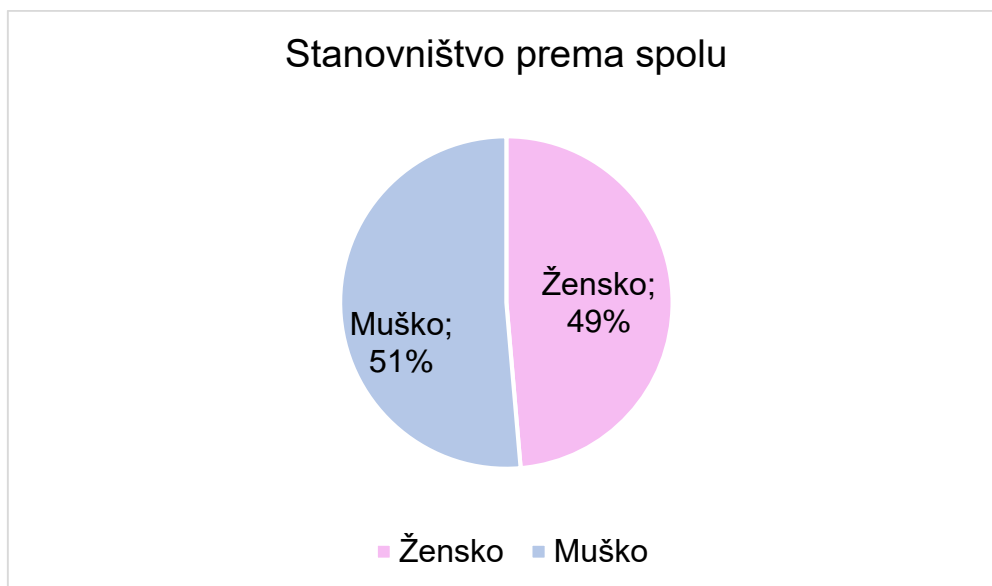
¹¹Službena stranica Općine Pakoštane, dostupno na: <https://www.opcina-pakostane.hr/opce-informacije>, (04.03.2022.)

3.2. Demografske značajke Općine Pakoštane

Prema popisu stanovništva iz 2021. godine Općina Pakoštane broji ukupno 4.125 stanovnika. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, broji 4.123 stanovnika, od toga 48,63% čine žene, a 51,37% čine muškarci. Ukupno doseljenih za 2020. godinu 87, a odseljenih iznosi 66 stanovnika. Broj kućanstva prema popisu iz 2021. godine iznosi 1.384, a ukupan broj stambenih jedinica za Općinu Pakoštane iznosi 3.100. Prosječna starosna dob lokalnog stanovništva iznosi 39,7 godina. Najveći udio sačinjavaju Hrvati 97,33%, zatim Albanci 0,73%, Srbi 0,68%, Nijemci 0,17% te Slovaci 0,15%.

Grafikon 1. prikazuje stanovništvo Općine Pakoštane prema spolu, 51,37% čine muškarci i 48,63% čine žene.

Grafikon 1. Stanovništvo Općine Pakoštane prema spolu (2011.)

Izvor: Državni zavod za statistiku, dostupno na: <https://dzs.gov.hr/>, (07.03.2022.)

Opaska: opsežniji podaci popisa stanovništva koji je proveden 2021. godinu nisu još objavljeni, stoga je analiza izrađena prema popisu stanovništva iz 2011. godine.

3.3. Gospodarske značajke Općine Pakoštane

Gospodarstvo Općine Pakoštane pretežito se zasniva na uslužnoj djelatnosti. U Općini prevladavaju društva s ograničenom odgovornošću za trgovinu, ugostiteljstvo, turizam i usluge, dok je u drugoj kategoriji najviše trgovinskih i ugostiteljskih obrta, prijevozničkih obrta, obrta za morski ribolov te obrta za ugostiteljstvo i turizam.¹² Ukupno registriranih obrta je 190, a 49 trgovačkih društva. Ribarstvom, trgovinom i poljoprivredom bavi se tijekom cijele godine. Na otoku Vrgadi stanovništvo se najviše bavi ribarstvom, dok je poljoprivreda najzastupljenija u mjestu Vrana. Turistička djelatnost najviše je zastupljena u ljetnim mjesecima što karakterizira sezonalnost te je ujedno to i najveći nedostatak Općine Pakoštane, no zbog svoje dobre povezanosti i infrastrukture ima veliki potencijal za daljni gospodarski razvoj.

3.4. Osnovna obilježja raspoložive resursne osnove za razvoj turizma Općine Pakoštane

3.4.1. Prirodni turistički resursi Općine Pakoštane

Park prirode Vransko Jezero

PP Vransko jezero jedan je od 12 parkova prirode u Republici Hrvatskoj. Smješten je između Pakoštana i Pirovca na površini od 57 km². Parkom prirode proglašen je 21.07.1999. godine te je najveće prirodno jezero u Hrvatskoj ispunjeno boćatom vodom koje predstavlja kriptodepresiju. Dominantna karakteristika Parka je Posebni ornitološki rezervat koji je zbog svoje očuvanosti velikog tršćaka na SZ dijelu jezera kao rijetkog močvarnog sustava, velike bioraznolikosti, izuzetne znanstvene i ekološke vrijednosti još 1983. g. dobio taj status te je uvršten u listu važnih ornitoloških područja u Europi (Important Bird Areas in Europe). Zadovoljavajući 6 od ukupno 9 kriterija ovog najstarijeg međunarodnog sporazuma sklopljenog isključivo radi zaštite ekosustava, od 2. veljače 2013. godine i Park prirode "Vransko jezero" nalazi se na popisu svjetski važnih močvara, kao najveće prirodno, boćato, stalno vodeno tijelo u Hrvatskoj, od

¹²Službena stranica Općine Pakoštane, dostupno na: <https://www.opcina-pakostane.hr/opce-informacije>, (06.03.2022.)

iznimne važnosti za brojne ugrožene i u Europi rijetke vrste ptica.¹³ Unutar PP nalazi se 148 vrsta biljaka među kojima su dvije ugrožene vrste, razdijeljeni šaš (*Carex divisa* Huds) i uskolisni šaš (*Carex diandra* Schrank). Šest je osjetljivih vrsta: primorski rančić (*Scirpus holoschoenus* L.), glavica (*Scirpus holoschoenus* L.), kokica (*Ophrys bertolonii* Moretti), rahlocvjetni kaćun (*Orchis laxiflora* Lam), moćvarni kaćun (*Orchis palustris* Jacq) i ilirska perunika (*Iris illyrica* Tomm). Zajednica riba sastoji se od slatkovodne i morske ribe od kojih su dvije autohtone, jegulja (*Anguilla anguilla*) i riječna babica (*Salaria fluviatilis*). U Parku obitava 19 vrsta gmazova te su svi zakonski zaštićeni. Od aktivnosti, Parkom se može provoditi sportski ribolov, prosječni godišnji ulov iznosi između 22,4 i 149,7 tona ribe. Park pruža 50 km dugu biciklističku stazu pa posjetitelji mogu Park posjetiti i biciklima. U Parku se može organizirati promatranje ptica, a staništa se mogu obići brodom ili pješice. U sklopu PP Vransko jezero nalazi se vidikovac Kamenjak na visini od 28 m iznad mora koji pruža očaravajući pogled na zadarski, šibenski i kornatski arhipelag.

Slika 3. Park prirode Vransko jezero

Izvor: vlastiti izvor autora, (08.03.2022.)

¹³PP Vransko jezero, dostupno na: <https://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/opcenito/>, (08.03.2022.)

Tablica 1. prikazuje ukupan broj posjetitelja u Parku prirode Vransko Jezero u vremenskom razdoblju od 2019. do 2021. godine. U 2019. godini ostvareno je 48.199 dolazaka, u 2020. godini PP Vransko jezero posjetilo je 34.818 posjetitelja i u 2021. godini bilo je 65.193 posjetitelja.

Tablica 1. Broj ukupnih posjetitelja PP Vransko jezero u 2019., 2020. i 2021. godini

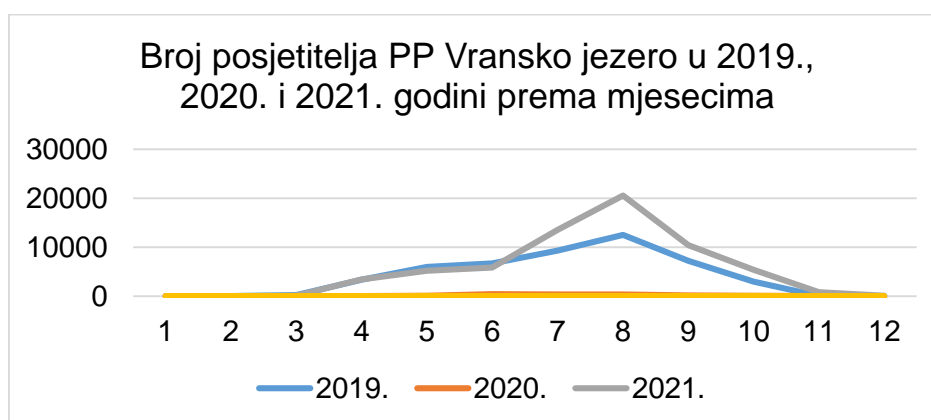
	2019.	2020.	2021.
Ukupno posjetitelja	48199	34818	65193

Izvor: vlastita obrada autora prema podacima Javne ustanove Park prirode Vransko jezero, dostupno na: <https://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/>, (08.03.2022.)

Za vrijeme virusa COVID-19, u 2020. godini, broj posjetitelja bio je manji za 29% u odnosu na 2019. godinu. U 2021. godini vidljiv je značajan oporavak u broju dolazaka posjetitelja u PP Vransko jezero.

Grafikon 2. prikazuje broj posjetitelja u PP Vransko jezero u vremenskom razdoblju od 2019. do 2021. godine prema mjesecima. Najviše posjetitelja bilo je u ljetnoj sezoni, od lipnja do rujna.

Grafikon 2. Broj posjetitelja PP Vransko jezero u 2019., 2020. i 2021. godini prema mjesecima

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Javne ustanove Park prirode Vransko jezero, dostupno na: <https://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/>, (25.03.2022.)

Jadransko more

Jadransko more najveći je prirodni resurs Općine. U Općini se nalazi osam plaža: Janice 1, Janice 2, Pilatuša, Bužakovina, Punta, Porat, Dolaška draga i Podbrizi. Plaža Janice 1 nalazi se u samom centru mjesta, popločeni i šljunčani obalni dio i sipki pijesak idealan je za djecu. U neposrednoj blizini nalaze se ugostiteljski objekti, a na samoj plaži mogu se unajmiti ležaljke, pedaline i ostali sportski sadržaji.

Plaža Janice 2 najdulja je plaža od navedenih. Sadrži mnoštvo manjih šljunkovitih uvala te je veći dio plaže na suncu. Od sadržaja uključuje teren odbojke na pijesku. Plaže Pilatuša i Bužakovina nalaze se u neposrednoj blizini. Bogate pijeskom, šljunkom i kamenom hlad im pruža gusta borova šuma. Plaža Bužakovina u sklopu je Turističkog naselja Pine beach te je idealna za obitelji s malom djecom. Plaža Pilatuša nudi parking vlasnicima vozila te se mogu iznajmiti pedaline, suncobrani i ležaljke.

Slika 4. Plaža Pilatuša

Izvor: Službena stranica TZO Pakoštane, dostupno na:

<https://www.pakostane.hr/en/good-to-know/beaches>, (25.03.2022.)

Plaže Porat i Dolaška draga nalaze se u Dragama. Uvale s kristalnim morem i borovom šumom, orijentirane na jug pružaju pogled na arhipelag.

Vrgada je stalno naseljeni otok na kojemu nema automobila udaljen svega 15-ak minuta brodom iz Pakošтана. Ondje se nalazi plaža Podbrizi koja je karakteristična po crvenoj boji, rezultat erozije tla izazvanom jugom i kišom. Uz ovu plažu, na otoku se nalazi mnoštvo malih i „divljih“ plaža.

Slika 5. Plaža Podbrizi - Vrgada

Izvor: Vrgada, ribarska proizvođačka zadruga, dostupno na: <https://www.vrgada-rpz.hr/biograd-vrgada-ship-line/>, (25.03.2022.)

3.4.2. Antropogeni turistički resursi Općine Pakošтane

Nalazište Pakošтane-Crkvina

Crkvine su arheološki lokalitet, na zapadnoj obali PP Vransko Jezero. U razdoblju od 2006. do 2013. otkriveni su ostaci crkve sv. Marije, pomoćne prostorije i srednjovjekovno groblje. Izgradnjom se ističe grob 75 koji se može smjestiti u 12. stoljeće te je izgrađen u romaničkom stilu. U ovom nalazištu izdvajaju se pronađeni nakit, dijelovi nošnje i novac. Ovaj je položaj još krajem 19. stoljeća zabilježio don Luka Jelić koji ga opisuje kao ostatke starohrvatske crkve sv. Marije i omanje kapele uz nju, koje su stradale u vrijeme ratova s Osmanlijama. Crkva je pripadala srednjovjekovnom

naselju Zablacé koje se u povijesnim izvorima najprije spominje kao središte podžupanije.¹⁴

Stari grad Vrana (Gradina)

Stari grad Vrana smješten je na granici PP Vranskog jezera. Ova srednjovjekovna utvrda imala je vojnu, civilnu i sakralnu namjenu. Grad Vrana iznimno je važan za hrvatsku povijest srednjeg vijeka. Bio je sjedište svjetovne i crkvene moći na kojem se čuvala hrvatska kraljevska kruna. Tijekom povijesti, ovim su gradom upravljali templari, benediktinci, vitezovi Ivanovci i Osmanlije. Mlečani su 1647. godine srušili Stari grad Vranu te ona nikada nije obnovljena.

Slika 6. Stari grad Vrana (Gradina)

Izvor: TZ Pirovac, dostupno na: <https://www.tz-pirovac.hr/en/pirovac/history>,
(04.04.2022.)

¹⁴l. Jelić, 1898, Povjesno-topografske crtice o biogradskom primorju, Viestnik Hrvatskoga arheološkoga društva, n. s., 3, Zagreb, 1971, str. 163

Maškovića Han

1644. godine započela je izgradnja Mašković Hana po naređenju i sredstvima Jusufa Maškovića koji je bio porijeklom iz Vrane, visokog dostojanstvenika na sultanovom dvoru i vrhovnog admirala turske flote. Han je bio zamišljen kao rezidencija i ljetnikovac Maškovića kada se u svoj rodni grad vratio iz Carigrada. Han je bio raskošna monumentalna građevina koja je sadržavala svu potrebnu udobnost, uključujući tursko kupatilo (hamam). Za samu izgradnju ovog zdanja uloženo je mnogo sredstava te je na njemu radilo 500 radnika dnevno. Danas Maškovića Han ima ulogu heritage hotela.

Slika 7. Maškovića Han

Izvor: Maškovića Han Heritage hotel, dostupno na: <https://www.maskovicahan.hr/en>,
(04.04.2022.)

U kulturnu baštinu Općine Pakoštane spadaju brojne Crkve (Crkva Sv. Nediljice, Crkva Uzašašća Gospodinova, Crkva Sv. Justine, Crkvice Sv. Andrije na Vrgadi, Kapelica Gospe od Zdravlja) te potopljeni brod Galija iz antičkog doba koji svjedoči prošlosti Pakoštana i tadašnjeg načina života.

3.4.3. Turističke manifestacije Općine Pakoštane

Dani Vitezova vranskih

Ova manifestacija održava se zadnjeg vikenda kolovoza. Vitezovi vranski od 11. stoljeća prenose slavu hrvatskog domoljublja i kršćanstva kroz bogatu prošlost. Kroz stoljeća, oni vjernost prema svome domu, čestitost i čast brane svojom hrabrošću i vještinama. Ova manifestacija idealna je za upoznavanje lokalnog stanovništva i turista s povijesnom baštinom, podučava tradicionalne borilačke vještine te oživljava tradicionalne moralne vrijednosti svog naroda.

U sklopu ove manifestacije posjetitelji mogu prisustvovati pomorskoj bitci koja simbolično daje prikaz pravoj srednjovjekovnoj bitci na moru. Turska flota brodica, jedrilica i brodova uplovljava u luku Pakoštane s namjerom da ju zauzme. Mještani brzo reagiraju i brane svoje mjesto, lete vatrene strijele, topovi spremno čekaju. Ova rekonstruirana povijest završava proslavom i vatrometom.

Slika 8. Dani Vitezova vranskih

Izvor: Aquarius Pakoštane, dostupno na: <https://aquarius-pakostane.com/manifestacije/#post/0>, (04.04.2022.)

Biciklistički maraton

Biciklistički maraton tradicionalno se održava 1. svibnja u organizaciji TZO Pakoštane i BBK Pakoštane. Biciklistička staza, kružnog oblika oko Vranskog jezera duga je 48 km. Budući da prolazi kroz PP Vransko jezero, pruža poseban doživljaj promatranja faune i flore parka kao i povijesnih lokaliteta koja pruža ova ruta.

Materine užance

Materine užance je etno-gastro manifestacija koja se u ljetnim mjesecima održava u Pakoštanima. Održava se u organizaciji Općine Pakoštane i TZ Pakoštana. Posjetitelji mogu kušati specijalitete majki, baka i prabaka među kojima su: čučke, njoke, hobotnice na lešo, pršut, sir, kroštule, fritule i mnoga druga autohtona hrana.

Slika 9. Materine užance

Izvor: Aquarius Pakoštane, dostupno na: <https://aquarius-pakostane.com/manifestacije/#post/0>, (04.04.2022.)

4. ANALIZA SMJEŠTAJNIH KAPACITETA OPĆINE PAKOŠTANE

Općina Pakoštane broji sedam kampova, Pine Beach Pakoštane, Auto kamp Kozarica, Auto kamp Oaza mira, Auto kamp Nordsee, Camp Vransko lake Crkvine, Kamp mali Nordsee i Kamp Bepo. Također, Općina broji četiri kamp odmorišta, jedan u Pakoštanima Kamp odmorište Vilcam, te u Dragama Kamp odmorište Roko, Kamp odmorište Maslina, Kamp odmorište Plava laguna. U Općini Pakoštane nalazi se 68 malih privatnih kampova i 3 kampirališta, Kampiralište Cuka, Kampiralište Cuka 2 i Kampiralište Mario.

Od hotela izdvaja se Maškovića Han koji raspolaže sa smještajnim kapacitetom od 14 dvokrevetnih soba. Od toga je 10 soba s francuskim ležajem, 4 twin ležaja te 2 de luxe apartmana. U sklopu hotela nalazi se restoran, muzej, suvenirnica i vinoteka. Osim što raspolaže smještajnim kapacitetima i raznim drugim ponudama, Maškovića Han moguća je organizacija krštenja, domjenaka, vjenčanja, seminara te raznih manifestacija.

U privatnom smještaju registrirano je 588 iznajmljivača, većina u mjestu Pakoštane (380), zatim Drage (183), Vrana (15) i Vrgada (5).

Tablica 2. prikazuje broj soba i postelja u vremenskom periodu od 2019. do 2021. godine.

Tablica 2. Broj soba i postelja u 2019., 2020. i 2021. godini

	2019.		2020.		2021.	
	Broj soba	Broj postelja	Broj soba	Broj postelja	Broj soba	Broj postelja
Hoteli i sličan smještaj	67	142	67	162	67	162
Odmarališta i slični objekti za kraći odmor	1739	6073	1662	4605	1721	4841
Kampovi i prostor za kampiranje	2055	6165	2154	6462	2136	6408
Ostali smještaj	-	-	-	-	-	-
Ukupno	3861	12380	3883	11229	3924	11411

Izvor: vlastita obrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku,

dostupno na: <https://dzs.gov.hr/>, (14.04.2022.)

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2019. godini broj soba iznosio je 3.861, a postelja je bilo 12.380. Broj soba u 2020. godini bio je 3.883, a postelja 11.229. u 2021. godini broj soba iznosio je 3.924, a postelja 11.411.

Tablica 3. prikazuje broj dolazaka i noćenja stranih i domaćih turista u Općini Pakoštane po vrstama smještajnih kapaciteta u 2021. godini.

Tablica 3. Broj dolazaka i noćenja po vrstama smještaja 2021. u Općini Pakoštane

	DOLASCI			NOĆENJA		
	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno
Hoteli i turistička naselja	1054	1173	2227	1934	4611	6545
Kampovi	4756	44973	49729	27938	323904	351842
Objekti u domaćinstvu	4722	20159	24881	32950	168350	201300
Objekti na OPG-u	18	174	192	143	1790	1933
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj	1431	12488	14277	8376	92426	100802
Hoteli/odmarališta/planin.dom	0	3	3	0	61	61

Izvor: Turistička zajednica Zadar, dostupno na: <https://www.zadar.hr/hr>,
(15.04.2022.)

Najviše ukupnih dolazaka ostvareno je u kampovima 49.729, zatim u objektima u domaćinstvu 24.881 i u ostalim objektima za smještaj 12.488. U hotelima i turističkim naseljima ostvareno je 2.227 dolazaka, 192 dolaska u objektima na OPG-u te u odmaralištu/planinarskim domovima 3 dolaska. Najviše noćenja ostvareno je kampovima 351.842, zatim u objektima u domaćinstvu ukupno je ostvareno 201.300 noćenja i u ostalim objektima za smještaj ostvareno je 100.802 noćenja. U hotelima i turističkim naseljima ostvareno je 6.545 noćenja, nešto manje na objektima na OPG-u 1.933 noćenja te 61 noćenje u odmaralištima/planinarskim domovima.

Tablica 4. prikazuje broj dolazaka i noćenja stranih i domaćih turista u Općini Pakoštane po vrstama smještajnih kapaciteta u 2020. godini.

Tablica 4. Broj dolazaka i noćenja po vrstama smještaja 2020. u Općini Pakoštane

	DOLASCI			NOĆENJA		
	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno
Hoteli i turistička naselja	642	635	1277	1244	2607	3851
Kampovi	2903	18903	21806	18477	141413	159890
Objekti u domaćinstvu	4854	20822	25676	32943	175037	207980
Objekti na OPG-u	4	152	156	11	1438	1449
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj	1305	2658	3963	9728	18367	28095
Hoteli/odmarališta/planin.dom	1	25	26	2	207	209

Izvor: Turistička zajednica Zadar, dostupno na: <https://www.zadar.hr/hr>,
(15.04.2022.)

U 2020. godini ukupno najviše dolazaka i noćenja ostvareno u objektima u domaćinstvu, 25.676 dolazaka i 207.980 noćenja. U Kampovima je ostvareno 21.806 dolazaka i 159.890 noćenja. U ostalim objektima za smještaj ostvareno je 3.963 dolazaka i 28.095 noćenja. Nešto manje dolazaka ostvareno je u hotelima i turističkim naseljima, ukupno 1.277 dolazaka i 3.851 noćenja. Najmanje dolazaka ostvareno je u objektima na OPG-u, 156 dolazaka i 1.449 noćenja te u odmaralištima/planinarskim domovima ostvareno je 24 dolazaka i 209 noćenja.

Tablica 5. prikazuje broj dolazaka i noćenja stranih i domaćih turista u Općini Pakoštane po vrstama smještajnih kapaciteta u 2019. godini.

Tablica 5. Broj dolazaka i noćenja po vrstama smještaja 2019. u općini Pakoštane

	DOLASCI			NOĆENJA		
	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno
Hoteli i turistička naselja	420	1857	2277	727	7414	8141
Kampovi	3065	40275	43340	20739	287580	308319
Objekti u domaćinstvu	6662	36168	42830	48337	278785	327122
Objekti na OPG-u	-	97	97	-	985	985
Hoteli/odmarališta/planin.dom	1	39	40	7	287	294

Izvor: Turistička zajednica Zadar, dostupno na: <https://www.zadar.hr/hr>,
(15.04.2022.)

Prema prikazanim podacima u 2019. godini najviše ukupnih dolazaka i noćenja turista bilo je u kampovima te je iznosilo 43.340 dolazaka i 308.319 noćenja. Zatim u objektima u domaćinstvu gdje je ostvareno 42.830 dolazaka i 372.122 noćenja. 2.277 dolazaka ostvareno je u hotelima i turističkim naseljima, a noćenja 8.141. U objektima na OPG-u, u 2019. godini ostvareno je 97 dolazaka i 985 noćenja. Najmanji broj dolazaka ostvaren je u odmaralištima/planinarskim domovima, 40 dolazaka i 294 noćenja.

Tablica 6. prikazuje broj dolazaka i noćenja, stranih i domaćih turista po nekomercijalnom smještaju u vremenskom razdoblju od 2019. do 2021. godine.

Tablica 6. Broj dolazaka i noćenja, stranih i domaćih turista po nekomercijalnom smještaju u 2019., 2020. i 2021. godini

	DOLASCI			NOĆENJA		
	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno
2019.	2640	2270	4910	139524	35356	174880
2020.	2233	2190	4423	107033	32445	139478
2021.	1943	2231	4174	105939	34710	140649

Izvor: vlastita obrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku, dostupno na: <https://dzs.gov.hr/>, (15.04.2022.)

U 2019. godini ukupno je ostvareno 4.910 dolazaka, a u 2020. ostvareno je 4.423 dolaska što je pad za 9,31%. U 2021. godini ostvareno je 4.174 dolaska. Broj noćenja u nekomercijalnom smještaju za 2019. godinu iznosio je 174.880, a u 2020. 139.478 što je pad za 20,24%. Na ovaj pad najviše je utjecala zabrana kretanja turista za vrijeme Covid-a 19. Broj noćenja u 2021. u odnosu 2020. bilježi porast od 0,84%.

5. ANALIZA STANJA OPĆINE PAKOŠTANE

5.1. Analiza turističkog prometa Općine Pakoštane

Tablica 7. prikazuje broj dolazaka i noćenja domaćih, stranih i ukupno turista u vremenskom razdoblju između 2019. i 2021. godine.

Tablica 7. Broj dolazaka i noćenja u 2019., 2020. i 2021. Općine Pakoštane

Gosti	DOLASCI			NOĆENJA		
	2019.	2020.	2021.	2019.	2020.	2021.
Domaći	10135	9667	11995	574162	335896	73611
Strani	78518	42835	69778	69327	61920	520840
Ukupno	88653	52499	81773	643485	397816	594451

Izvor: vlastita obrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku, dostupno na: <https://dzs.gov.hr/>, (28.04.2022.)

Iz navedene tablice daleko veći udio je stranih turista po ostvarenim dolascima i noćenjima. Prema analizi statističkih podataka turističkih dolazaka u vremenskom periodu od 2019. do 2021. najviše dolazaka ostvareno je 2019. godine te iznosi 88.653 dolaska, dok je najviše noćenja također ostvareno u 2019. godini i iznosi 643.485. Najmanje dolazaka i noćenja ostvareno je u 2020. godini zbog pandemije COVID-19. Za 2019. godinu može se reći da je bila rekordna u turističkim dolascima i noćenjima. Prema podacima iz 2021. godini vidljiv je veliki oporavak koji je rezultirao povratkom gostiju u destinaciju.

5.2. Analiza emitivnih turističkih tržišta Općine Pakoštane

Tablica 8. prikazuje broj dolazaka stranih turista u Općinu Pakoštane.

Tablica 8. Broj dolazaka stranih turista u Općinu Pakoštane po državama

Države	DOLASCI		
	2019.	2020.	2021.
Austrija	5599	2084	5511
Češka	9778	6237	10532
Francuska	2221	686	1355
Italija	2897	538	1047
Mađarska	2003	1348	1875
Nizozemska	2744	455	1765
Njemačka	15767	7524	14002
Poljska	7260	5308	7388
Slovačka	4198	1370	3037
Slovenija	18234	14470	17001
UK	831	355	452
Ostale zemlje	6986	2457	5813
Ukupno	78518	42832	69778

Izvor: Turistička zajednica Zadar, dostupno na: <https://www.zadar.hr/hr>,
(28.04.2022.)

Najviše dolazaka u Općinu Pakoštane ostvarili su turisti iz Njemačke, Slovenije, Češke i Austrije. Ukupno dolazaka u 2019. godini bilo je 78.518, u 2020. zbog virusa COVID-19 vidljiv je pad te iznosi 42.832 dolaska, a u 2021. vidljiv je oporavak od 69.778 dolazaka.

Tablica 9. prikazuje broj noćenja stranih turista u vremenskom razdoblju od 2019.-2021. godine u Općini Pakoštane.

Tablica 9. Broj noćenja stranih turista po državama u Općini Pakoštane

Države	NOĆENJA		
	2019.	2020.	2021.
Austrija	40160	16568	40980
Češka	72327	46293	74986
Francuska	14243	5523	8099
Italija	19412	4416	7113
Mađarska	12954	8810	11857
Nizozemska	21577	4115	13316
Njemačka	129365	69063	117542
Poljska	56714	43097	57653
Slovačka	30605	10747	23597
Slovenija	131395	108543	126929
UK	5004	2077	2415
Ostale zemlje	40406	16644	36353
Ukupno	574162	335896	520840

Izvor: Turistička zajednica Zadar, dostupno na: <https://www.zadar.hr/hr>,

(28.04.2022.)

Ukupno noćenja u 2019. godini bilo je 574.162, u 2020. bilo je 335.896, a u 2021. godini ostvareno je 520.840 noćenja. Najveći broj noćenja ostvarili su turisti iz Njemačke, Slovenije, Austrije i Slovačke.

5.3. Analiza dionika Općine Pakoštane

5.3.1. Gospodarski sektor

U Općini Pakoštane najviše je registriranih poduzeća za djelatnost pružanja ugostiteljskih usluga, turizma, trgovine i usluga, smještaja te građevinarstvo i srodne djelatnosti. Što se tiče obrta, 36% iznosi djelatnost ugostiteljstva, 12% na djelatnost turizma, a 8% na djelatnost trgovine. Iz područja obrta, 44% udjela iznose sve ostale djelatnosti. Kada je riječ o trgovačkim društvima, 18% ih otpada na djelatnost usluga, 16% na djelatnost turizma/turističkih agencija, 12% na trgovinu i usluge dok 6% na trgovinu. Preostalih 48% udjela otpada na sve ostale registrirane djelatnosti. U Općini

prevladava tercijarni sektor gospodarstva. Na području Općine, temeljem dostupnih podataka iz baze podataka Obrtnog registra, ima ukupno registriranih 190 obrta. Kada je riječ o trgovačkim društvima, istih je na području Općine 49.¹⁵

U tablici 10. vidljiv je broj trgovačkih društava prema djelatnostima registriranih trgovačkih društava u Općini Pakoštane.

Tablica 10. Djelatnosti registriranih trgovačkih društava na području Općine Pakoštane

Djelatnosti registriranih trgovačkih društava	Broj trgovačkih društava
Trgovina, usluge,	18
Turizam	5
Turistička agencija, putnička agencija	5
Prijevoz i trgovina	2
Građevinarstvo, trgovina, turizam	2
Ugostiteljstvo, trgovina	2
Građenje	2
Proizvodnja ribe	2
Nekretnine	2
Završni radovi	1
Računalne djelatnosti	1
Sportske djelatnosti	1
Djelatnost marina	1
Proizvodnja proizvoda od metala	1
Proizvodnja hrane I pica	1
Deratizacija	1
Proizvodnja I usluge	1
Elektroinstalacije	1

Izvor: Provedbeni program Općine Pakoštane za razdoblje 2021.-2025. godine, dostupno na: <https://www.opcina-pakostane.hr/program-ukupnog-razvoja>, (10.05.2022.)

¹⁵ Provedbeni program Općine Pakoštane za razdoblje 2021.-2025. godine, <https://www.opcina-pakostane.hr/program-ukupnog-razvoja>, str. 22, (22.06.2022.)

Turizam

Atrakcijsku osnovu Općine Pakoštane sačinjavaju Maškovića han, inovativan turistički proizvod koji spaja kulturu, povijest, prirodu i gastronomiju. PP Vransko jezero kao i obližnji parkovi prirode i Nacionalni parkovi (Krka, Kornati, Paklenica i Telašćica) te mjesto Vrana koje ima veliki potencijal na razvoj ruralnog turizma.

Poljoprivreda

Na području Općine registrirano je 246 obiteljskih gospodarstava i 64 OPG-a za proizvodnju. Također, Općina Pakoštane, prema podacima iz Upisnika poljoprivrednika koji se odnose na organizacijski oblik, status i broj PG-a, broji jednu zadrugu.

Jedna od glavnih tradicionalnih djelatnosti na području Općine Pakoštane je ribarstvo, dok marikultura preuzima sve veću ulogu u strateškom razvoju. Zadarska županija ima suvremenu marikulturu i zauzima vodeće mjesto u uzgoju bijele ribe i tune, a jedan od najvećih proizvođača i izvoznika tune je registriran upravo u Općini Pakoštane. Osim sektora ribarstva, tradicionalna djelatnost je i poljoprivreda. Ratarska proizvodnja na oranicama je najrazvijenija u Vrani, što se pripisuje blizini plodnog Vranskog polja koje je idealno za uzgoj i proizvodnju. Maslinarstvo je druga najrazvijenija kultura te su poljoprivredna gospodarstva sa sjedištem u Dragama i Pakoštanima najviše okrenuta maslinarstvu.¹⁶

5.3.2. Javni sektor

Predškolski odgoj i školsko obrazovanje

Na području Općine Pakoštane djeluje jedan vrtić čiji je osnivač Općina Pakoštane. Dječji vrtić Gardelin ima sjedište na adresi Petra Zrinskog 3 u Općini Pakoštane. Objekt vrtića je rekonstruiran i proširen 2019. godine uz pomoć sredstava iz EU fondova i to

¹⁶Provedbeni program Općine Pakoštane za razdoblje 2021.-2025. godine, dostupno na: <https://www.opcina-pakostane.hr/program-ukupnog-razvoja>, str. 23, (22.06.2022.)

kroz Mjeru 7. „Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima“, Podmjeru 7.4. Programa ruralnog razvoja. U 2021. godini vrtić ima 20 zaposlenih.¹⁷

U tablici 11. vidljiv je ukupan broj upisane djece u dječji vrtić Gardelin. U navedene četiri pedagoške godine vidljiv je pozitivan trend rasta upisane djece, te ako uspoređujemo pedagošku godinu 2017./2018. i 2020./2021. vidljiv je porast od 51,95%.

Tablica 11. Broj djece upisane u dječji vrtić Gardelin

Pedagoška godina	Redovni program	Obvezni program predškole	Ukupno djece
2017./2018.	57	20	77
2018./2019.	58	18	76
2019./2020.	65	27	92
2020./2021.	92	25	117

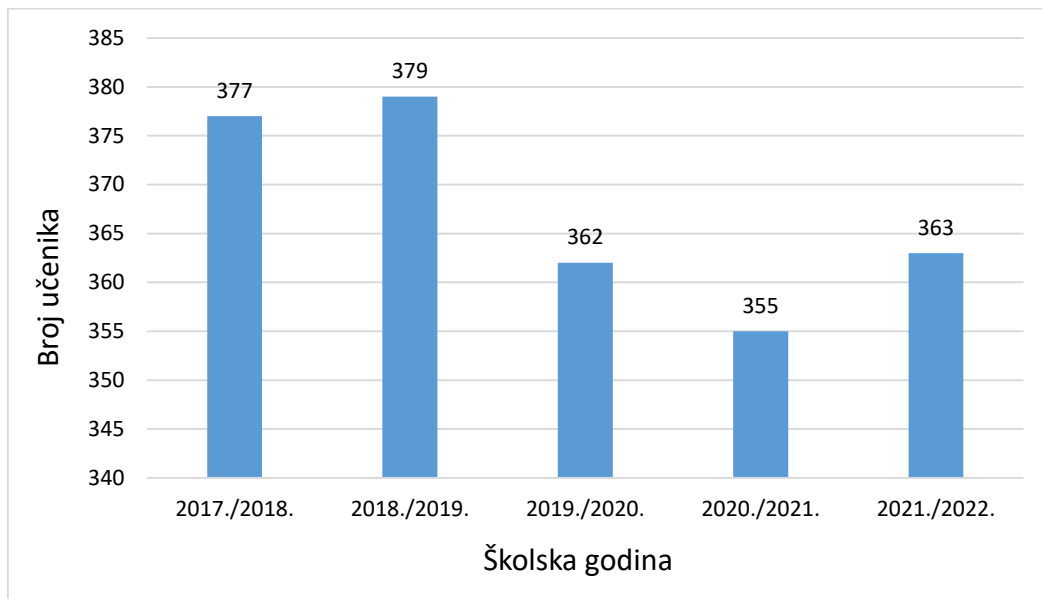
Izvor: Provedbeni program Općine Pakoštane za razdoblje 2021.-2025. godine, dostupno na: <https://www.opcina-pakostane.hr/program-ukupnog-razvoja>, (10.05.2022.)

U Općini Pakoštane djeluje osnovna škola Pakoštane koja obuhvaća naselja Pakoštane, Vrana, Drage i Vrgada. Područne škole Drage i Vrgada rade s čistim odjelima u nižim razredima, dok škola Vrgada radi s kombinacijom učenika 1., 2., i 4. razreda i 6. i 8. razreda. U školskoj godini 2021.-2022. godini škola broji 63 djelatnika.

Grafikon 3. prikazuje broj učenika kroz navedene školske godine u OŠ Pakoštane.

¹⁷Provedbeni program Općine Pakoštane za razdoblje 2021.-2025. godine, dostupno na: <https://www.opcina-pakostane.hr/program-ukupnog-razvoja>, str. 15, (22.06.2022.)

Grafikon 3. Broj učenika upisanih u OŠ Pakoštane

Izvor: Provedbeni program Općine Pakoštane za razdoblje 2021.-2025. godine, dostupno na: <https://www.opcina-pakostane.hr/program-ukupnog-razvoja>, (10.05.2022.)

U 2018./2019. godini upisano 379 učenika što iznosi najveći broj upisanih u navedenom razdoblju, a najmanje učenika upisano je u 2020./2021. godini te iznosi 355 učenika.

Kultura

Općina Pakoštane prema Registru dobara Republike Hrvatske broji 8 zaštićenih kulturnih dobara.

Zaštićenih kulturnih dobara je sedam od kojih pod vrstu kulturnog dobra arheologija spadaju Novovjekovni brodolom, Ostaci antičke arhitekture, Templarska gradina i Arheološko nalazište gradina Samograd. Pod nepokretnu pojedinačnu vrstu kulturnog dobra spadaju Maškovića Han, Crkva sv. Andrije i Crkva sv. Nediljice. Samo je jedna kulturno-povijesna cjelina pod nazivom Kulturno-povijesna cjelina Pakoštane.

Tablica 12. prikazuje popis zaštićenih kulturnih dobara na području Općine Pakoštane.

Tablica 12. Popis zaštićenih kulturnih dobara na području Općine Pakoštane

R/b	Registarski broj	Naziv kulturnog dobra	Adresa	Vrsta kulturnog dobra	Pravni status
1	Z-13	Novovjekovni brodolom	Pakoštane	Arheologija	Zaštićeno kulturno dobro
2	Z-35	Ostaci antičke arhitekture	Pakoštane	Arheologija	Zaštićeno kulturno dobro
3	Z-1736	Templarska gradina	Vrana	Arheologija	Zaštićeno kulturno dobro
4	Z-6422	Arheološko nalazište gradina Samograd	Vrana	Arheologija	Zaštićeno kulturno dobro
5	Z-2963	Kulturno-povijesna cjelina Pakoštane	Pakoštane	Kulturno-povijesna cjelina	Zaštićeno kulturno dobro
6	Z-1230, N-38	Maškovića han	Vrana, Dr. Franje Tuđmana	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro, Kulturno dobro nacionalnog značenja
7	Z-1231	Crkva sv. Andrije	Vrgada, Vrgada 23	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro
8	Z-6495	Crkva sv. Nediljice	Vrana, Put Svetog Mihovila	Nepokretna pojedinačna	Zaštićeno kulturno dobro

Izvor: Provedbeni program Općine Pakoštane za razdoblje 2021.-2025. godine, dostupno na: <https://www.opcina-pakostane.hr/program-ukupnog-razvoja>,

(10.05.2022.)

5.3.3. Civilni sektor

Glavna funkcija civilnog sektora je da društvo neprofitnim, neovisnim i dobrovoljnim djelovanjem pridonosi poboljšanju zajednice. Na području Općine Pakoštane registrirano je 51 organizacija. U sljedećoj tablici prikazane su udruge i njihova sjedišta.

U tablici 13. navedene su sve registrirane udruge na području Općine.

Tablica 13. Udruge registrirane na području Općine Pakoštane

R/b	Naziv	Sjedište
1	Sportsko ribolovno društvo "Dolaške drage" Drage	Murterska 33, Drage
2	Udruga umirovljenika "Stara maslina"	Žrtava Domovinskog rata 2, Drage
3	Malonogometni športski klub "Fortuna"	Murterska 5, Drage
4	Kick-boxing klub "Crni orao" Pakoštane	Pakoštanska 30, Drage
5	Pakoški jedriličarski klub	Frankopanska 19, Pakoštane
6	Brdsko biciklistički klub Pakoštane	Kraljice Jelene 78, Pakoštane
7	Udruga za održivi razvoj otoka Vrgade "Vrgada"	Vrgada 178, Vrgada
8	Kreativna udruga "Karta kanta"	Dr. Alojzija Stepinca 2, Drage
9	Konjički klub Vencel	Ante Starčevića 49, Drage
10	Športsko ribolovno društvo "Cipal"	Kraljice Jelene 1, Pakoštane
11	Ronilački klub "Nautilus"	Ante Starčevića 8, Pakoštane
12	Športsko motociklistički klub "Pakoštane"	Josipa Jelačića 55, Pakoštane
13	Zrakoplovno-modelarski amaterski klub "Arhitas"	Ruđera Boškovića 13, Pakoštane
14	Malonogometni klub Bakari Vrana	Selo 45, Vrana

15	Udruga vlasnika nekretnina Dolaška Draga, Drage	Murterska 33, Drage
16	Dalmatinska muška klapa Pakoštane	Prološka 15, Pakoštane
17	Košarkaški klub Pakoštane	Josipa bana Jelačića 16, Pakoštane
18	Društvo za očuvanje pakoške tradicije i običaja "Kaleta"	Trg kraljice Jelene 78, Pakoštane
19	Planinarsko društvo Sveta Juština	Kralja Tvrtka 24, Pakoštane
20	Malonogometni klub Pakoštane	Trg hrvatskih velikana 16, Pakoštane
21	Kulturno umjetničko društvo "Skuti materini" Vrgada	Vrgada 0, Vrgada
22	Društvo za očuvanje kulturne baštine "Vranski prior"	Kneza Domagoja 58, Vrana
23	Dobrovoljno vatrogasno društvo Drage	Brune Bušića 1A, Drage
24	Kulturno umjetničko društvo Sveti Ante, Drage	Dr. Ante Starčevića 26, Drage
25	Udruga za suvremeni ples "Plesni studio k2"	Kneza Trpimira 8, Pakoštane
26	Šahovski klub "Pakoštane"	Kraljice Jelena 411, Pakoštane
27	Udruga za zaštitu kulturne i tradicijske baštine "Palmina"	Vrgada 28a, Vrgada
28	Jedriličarski klub "Maštral"	Kralja Kolomana 6, Drage
29	Kulturno umjetničko društvo "Pakoštane"	Kraljice Jelene 78, Pakoštane
30	Udruga za terapijsko jahanje "Equus curatio"	Augusta Šenoe 9A, Pakoštane
31	Etno udruga "Dan"	Kraljice Jelene 78, Pakoštane
32	Općinski ogranak udruge hrvatskih dragovoljaca Domovinskog rata Općine Pakoštane	Kraljice Jelene 78, Pakoštane

33	Atletski klub Pakoštane	Kraljice Jelene 78, Pakoštane
34	Malonogometni športski klub "Vrana"	Kneza Domagoja 58, Vrana
35	Malonogometni klub "Drage"	Dr. A. Stepinca 4, Drage
36	Taekwondo klub "Pakoštane"	Kraljice Jelene 11, Pakoštane
37	Dvd pakoštane-Vrgada-Vrana	Kraljice Jelene 78, Pakoštane
38	Nogometni klub Pakoštane	Petra Zrinskog 0, Pakoštane
39	Kickboxing klub "Croatia Pakoštane"	Prološka 15, Pakoštane
40	Malonogometni klub veterani Pakoštane	Kraljice Jelene 78, Pakoštane
41	Hrvatska udruga razvojačenih branitelja Domovinskog rata Zadarske županije	Zadarska 24, Drage
442	Sportsko ribolovno društvo "Pakoštane"	Kraljice Jelene 78, Pakoštane
43	Udruga za promicanje hrvatske povijesne baštine Vitezovi Vranski	Kraljice Jelene 78, Pakoštane
44	Udruga navijača "Torcida Pakoštane"	Kraljice Jelene 78, Pakoštane
45	Udruga "Male drage"	Dr. Ante Starčevića 26, Drage
46	U.g. za promicanje prava vlasnika i posjednika nekretnina na području Parka prirode Vransko jezero	Kraljice Jelene 78, Pakoštane
47	Udruga maslinara i uljara "Vransko jezero"	Kraljice Jelene 78, Pakoštane
48	Udruga hrvatskih branitelja Domovinskog rata - Pakoštane	kraljice Jelene 78, Pakoštane
49	Malonogometni klub Sveta Juština	Kraljice Jelene 78, Pakoštane

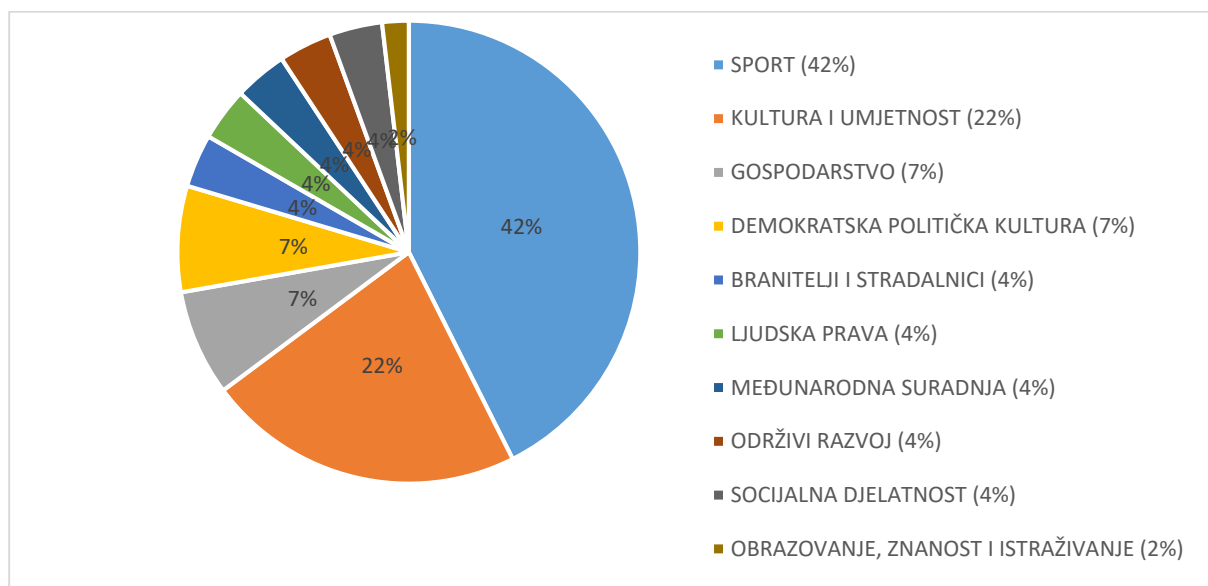
50	Udruga "avelensia"	Brune Bušića 20, Pakoštane
51	Športsko ribolovno društvo "Šaran" Vrana	Hrvatskog sabora 11, Vrana

Izvor: Provedbeni program Općine Pakoštane za razdoblje 2021.-2025. godine,
dostupno na: <https://www.opcina-pakostane.hr/program-ukupnog-razvoja>,
(16.05.2022.)

Najveći broj udruga djeluje je na području sporta (42%), zatim su gospodarstvo i demokratska politička kultura (22%).

Grafikon 4. prikazuje područja djelovanja udruga civilnog društva registriranih u Općini Pakoštane.

Grafikon 4. Područja djelovanja udruga civilnog društva registriranih u Općini Pakoštane

Izvor: Provedbeni program Općine Pakoštane za razdoblje 2021.-2025. godine,
dostupno na: <https://www.opcina-pakostane.hr/program-ukupnog-razvoja>,
(16.05.2022.)

Sport i sportska infrastruktura

U Općini Pakoštane djeluju 24 sportska kluba. Što se tiče sportske infrastrukture, na području Općine Pakoštane postoje 3 igrališta za mali nogomet i 1 nogometno igralište. S obzirom na veliki broj registriranih klubova, broj igrališta nije dostatan, a također ni stanje postojećih nije zadovoljavajuće, budući da je samo jedno igralište za mali nogomet u odgovarajućem stanju, dok bi ostale trebalo urediti. Osim toga u Općini postoji mala sportska dvorana koju trenutno koristi samo Osnovna škola Pakoštane kao i teretana na otvorenom kod osnovne škole u naselju Pakoštane.¹⁸

Zdravstvena zaštita i socijalna skrb

U Općini Pakoštane djeluju 3 zdravstvene ustanove i to 1 ordinacija primarne zdravstvene zaštite, 1 stomatološka ordinacija i 1 ljekarna. Za zadovoljenje potreba iz sekundarne zdravstvene zaštite stanovnicima su na raspolaganju zdravstveni objekti u Biogradu na Moru u kojem djeluje Dom zdravlja Zadarske županije – RJ Biograd na Moru, dok za tercijarnu zdravstvenu zaštitu stanovništvo koristi obližnje bolnice u Zadru i Šibeniku te Bolnica za ortopediju u Biogradu na Moru. U zgradi Doma zdravlja Zadarske županije – Radne jedinice Biograd n/M smještena je i Ispostava Biograd n/M Zavoda za hitnu medicinu Zadarske županije čije radno područje obuhvaća grad Biograd n/M, Općine Sveti Filip i Jakov, Turanj, Sveti Petar na Moru, Tustica (Općina Sukošan), Pakoštane, Drage te područje Vrane, Kakme, Donjih Raštana, Gornjih Raštana i Gorice.¹⁹

Po pitanju socijalne skrbi, za stanovnike Općine Pakoštane nadležan je Centar za socijalnu skrb Biograd na Moru.

¹⁸Provedbeni program Općine Pakoštane za razdoblje 2021.-2025. godine, dostupno na: <https://www.opcina-pakostane.hr/program-ukupnog-razvoja>, str. 20., (16.05.2022.)

¹⁹Ibidem, (16.05.2022.)

5.5. Analiza Okruženja

Zadarska županija važno je turističko središte. Svojim prometnim, gospodarskim i povijesnim čimbenicima nalazi se na visokoj ljestvici hrvatske turističke ponude. Smještena u samom centru jadranske obale, obuhvaća obalu i otoke sjeverne Dalmacije, ravničarsko područje Ravnih kotara, krševito područje Bukovice, dio ličko-krbavskog brdsko-planinskog područja s Pounjem, krševito područje Velebitskog kanala te planinsko područje Velebita kao prirodnu granicu s kontinentalnom Hrvatskom i Likom.²⁰

Središte Zadarske županije je Zadar, pomorsko, kulturno, privredno i turističko središte. Sastoji se od stare jezgre na poluotočiću i novih dijelova uz obalu. Nekad krunidbeni grad hrvatskih kraljeva, danas je moderan turistički centar i sjedište istoimene rivijere.

Prvih deset država prema ostvarenim dolascima i noćenjima u Zadarskoj županiji su: Njemačka, Slovenija, Poljska, Austrija, Češka, Slovačka, Mađarska, Italija, Francuska i Republika Koreja. Ukupan broj dolazaka u 2019. godini bio je 1.751.741, u 2020. iznosio je 799.711, a u 2021. ostvareno je 1.299.326 dolazaka. Broj ostvarenih noćenja u 2019. godini iznosi 9.868.704, u 2020. godini ostvareno je 5.474.422 noćenja i u 2021. godini ostvareno je 8.276.797 noćenja.

U tablici 14. prikazano je prvih deset država po ostvarenim dolascima i noćenjima u zadarskoj županiji.

²⁰Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013.-2023. dostupno na: https://www.zadra.hr/images/dokumenti/izradeni_strateski_dokunmenti/10.pdf, str. 13, (23.05.2022.)

Tablica 14. Prvih deset država po ostvarenim dolascima i noćenjima u Zadarskoj županiji

Države	DOLASCI			NOĆENJA		
	2019.	2020.	2021.	2019.	2020.	2021.
Njemačka	266034	142698	228784	2024138	1240351	17847440
Slovenija	184249	132243	158626	1306237	1007622	1195976
Poljska	111858	80373	120025	788121	585036	847138
Austrija	104820	36376	88109	624614	239653	549530
Češka	102860	66420	101088	753121	486948	723769
Slovačka	87512	28365	63916	626781	211603	476914
Mađarska	80004	29134	59635	460205	178531	352641
Italija	72040	11968	23939	360315	78866	126849
Francuska	46601	10615	30832	188540	47814	108145
Koreja, Republika	46601	1970	480	49862	2556	1517
UKUPNO	1751741	799711	1299326	9868704	5474422	8276797

Izvor: Turistička zajednica Zadar, dostupno na: <https://www.zadar.hr/hr>,

(23.05.2022.)

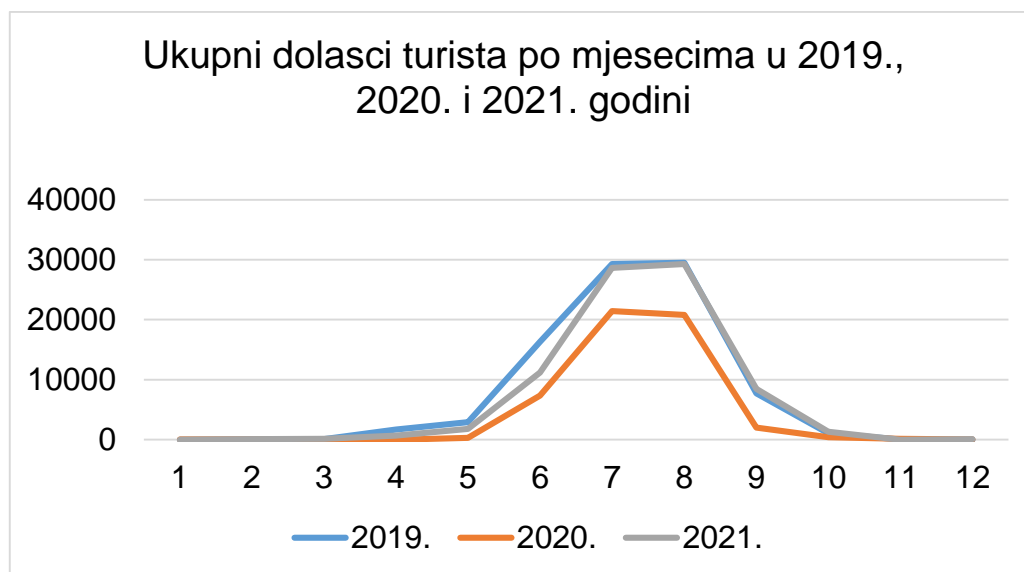
6. UTJECAJ PANDEMIJE COVID-19 NA TURISTIČKA KRETANJA

Početak 2020. godine proglašena je pandemija virusa COVID-19 koja je ostavila trag na gospodarstvima cijelog svijeta. Zbog zabrane, turistička su kretanja stala, kako međunarodnih putovanja tako i unutar granica država. Kao i u svim destinacijama Hrvatskog Jadrana, COVID-19 ostavio je posljedice na turistička kretanja u Općini Pakoštane.

U Općini Pakoštane, promatrajući broj soba i postelja, za vrijeme virusa COVID-19, 2020. godine smanjenje je iznosilo za 8,7%. Broj ukupnih dolazaka u Općinu Pakoštane bio je manji za 40,8%, a broj noćenja smanjio se za 38,18%.

U grafikonu 5. vidljivi su ukupni dolasci turista po mjesecima u vremenskom razdoblju od 2019. do 2021. godine.

Grafikon 5. Ukupni dolasci turista po mjesecima u 2019., 2020. i 2021. godini

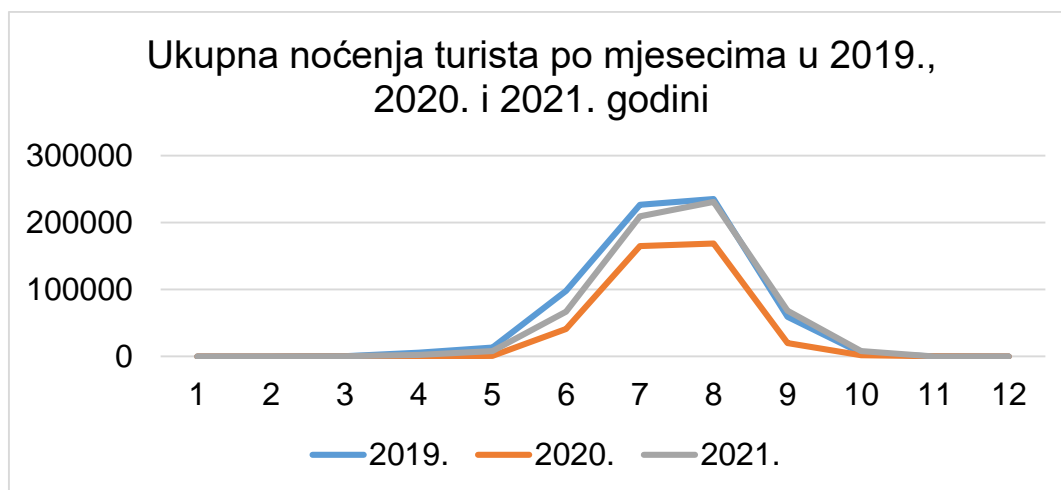
Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku, dostupno na: <https://dzs.gov.hr/>, (13.06.2022.)

Najviše dolazaka turista u Općinu Pakoštane ostvareno je u ljetnim mjesecima. U grafikonu 4. vidljivo je znatno manje dolazaka turista uoči zabrane kretanja uzrokovane virusom COVID-19. Ukoliko se promatraju dolasci stranih turista u odnosu na 2019. godinu, u 2020. godini zabilježen je pad od 45,4% dolazaka. U

odnosu na 2020. godinu, 2021. zabilježen je porast od 55,8% dolazaka turista u Općinu Pakoštane.

Grafikon 6. prikazuje ukupna noćenja turista po mjesecima u vremenskom razdoblju od 2019. do 2021. godine.

Grafikon 6. Ukupna noćenja turista po mjesecima u 2019., 2020. i 2021. godini

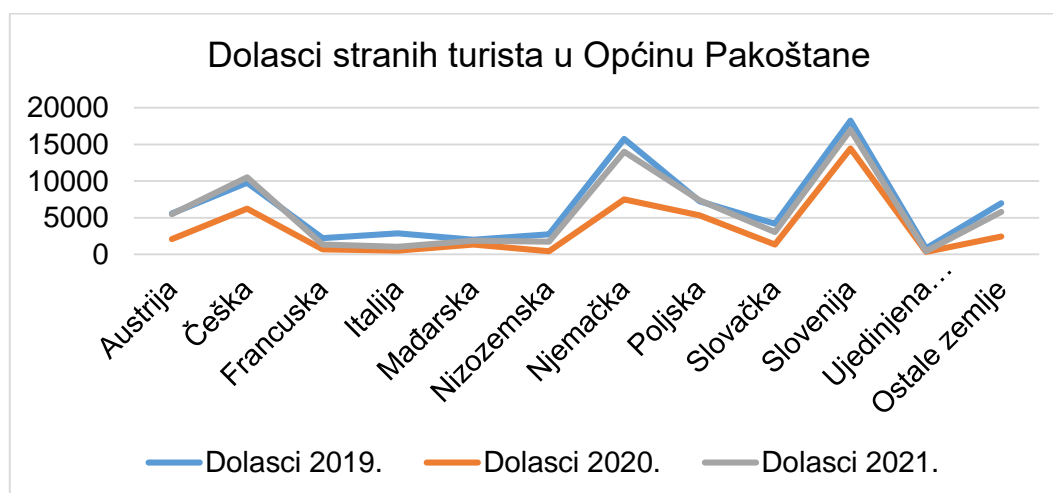

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku, dostupno na: <https://dzs.gov.hr/>, (13.06.2022.)

Isto kao i za dolaske stranih turista, najviše noćenja u Općini Pakoštane ostvareno je tijekom ljetne sezone. Ukoliko se promatraju noćenja stranih turista u odnosu na 2019. godinu, u 2020. godini zabilježen je pad od 41,5%. U odnosu na 2020. godinu ostvareno je 49,4% više noćenja u 2021. godini.

Grafikon broj 7. prikazuje dolaske stranih turista u Općinu Pakoštane. U vremenskom razdoblju od 2019.-2021. godine najviše dolazaka realizirali su turisti iz Slovenije, Njemačke i Češke, a nešto manje dolazaka turista iz Austrije, Italije i Mađarske. Prema grafikonu, može se vidjeti da su dolasci znatno manji u 2020. godini zbog ograničenja kretanja uzrokovano virusom COVID-19.

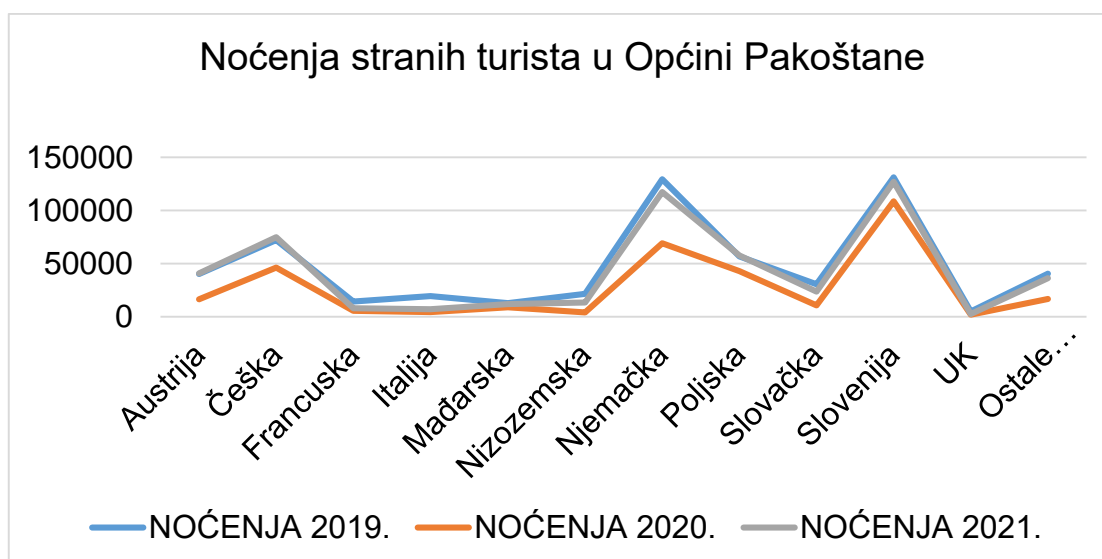
Grafikon 7. Dolasci stranih turista u Općinu Pakoštane

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Turističke zajednice Zadar, dostupno na: <https://www.zadar.hr/hr/>, (13.06.2022.)

Grafikon broj 8. prikazuje noćenja stranih turista u Općini Pakoštane. U vremenskom razdoblju od 2019.-2021. godine najviše noćenja realizirali su turisti iz Slovenije, Njemačke i Češke, a nešto manje turisti iz Italije, Mađarske i Austrije.

Grafikon 8. Noćenja stranih turista u Općini Pakoštane

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku, dostupno na: <https://dzs.gov.hr/>, (13.06.2022.)

Pandemija virusa COVID-19 utjecala je negativno na cijelokupan turizam u Republici Hrvatskoj pa tako i u Općini Pakoštane. U Općini Pakoštane, prema brojkama vidljiv je značajniji oporavak u 2021. godini te se očekuje samo pozitivan trend rasta turističkih kretanja.

7. SWOT ANALIZA OPĆINE PAKOŠTANE

Snage Općine Pakoštane su:

Lokacija i prometna povezanost	Općina je smještena u samom središtu jadranske obale omeđena s četiri nacionalna parka i dva parka prirode.
Prirodne atrakcije	PP Vransko jezero (vidikovac Kamenjak, PP Telašćica).
Tradicija u turizmu	Većina stanovništva bavi se turizmom i pružanjem usluga privatnog smještaja u apartmanima.
Kulturno-povijesna baština	Stari grad Vrana, Ljetnikovac Jusufa Maškovića, Dani Vitezova vranskih, Materine užance, Potopljena galija.
Gostoljubivost	Susretljivost, srdačnost i uslužnost lokalnog stanovništva.
Sigurnost	Malo dalmatinsko mjesto od 3000 stanovnika.
Razvoj poljoprivrede	Uzgoj vinove loze i maslina, magaraca i ovaca.

Slabosti Općine Pakoštane su:

Sezonalnost	Najveći broj turista tijekom ljetne sezone.
Struktura i kvaliteta smještajnih kapaciteta	Nedovoljan broj hotelskog smještaja, budući je zastupljen privatni smještaj.
Nedostatak inovativnih sadržaja	Nedostatan broj turističkih sadržaja.
Nedostatno korištenje lokalno proizvedenih proizvoda	Nedovoljno plasiranje domaće hrane kroz turizam i nedostatna poljoprivredna proizvodnja.

Prilike Općine Pakoštane su:

Nova tržišta	
Nove inovacije u turizmu	Praćenje svjetskih trendova u turizmu s osvrtom na održivi razvoj.
Nacionalne mjere i programi za razvoj	-
EU fondovi	-
Približavanje preferencijama turista	Praćenje zahtijeva i prilagodba turistima.
Razvoj specifičnih oblika turizma	Sportski turizam, nautički turizam, seoski i robinzonski turizam.

Prijetnje Općine Pakoštane su:

Pritisak na prirodu	Apartmanizacija.
Degradacija okoliša	Prenapučenost u ljetnim mjesecima.
Konkurencija	Bolja turistička ponuda u većim gradovima.
Krize	Politička i ekonomska nestabilnost, pandemija COVID-a 19.
Promjena preferencija turista	Nove generacije turista zahtijevaju bolju i inovativniju ponudu.

8. MOGUĆNOSTI RAZVOJA SPECIFIČNIH OBLIKA TURIZMA U OPĆINI PAKOŠTANE

Sukladno rastu interesa za posebno dizajnirane programe putovanja, brojne putničke agencije i turoperatoru odlučili su usmjeriti svoje poslovne aktivnosti na jedan ili više komplementarnih tržišnih segmenata (poput sportskog turizma s velikim manifestacijama, zatim gastronomije i vinskih cesta sa seoskim turizmom, poslovna putovanja s kongresnim turizmom). Uvođenjem koncepcije specifičnih oblika turizma ne podrazumijeva istodobnu pojavu bilo kojeg novog oblika turizma, već implementaciju nove koncepcije razvoja turističke destinacije orijentirane prema potražnji i njezinim specifičnim potrebama, a koja se temelji na održivosti i sustavnom pristupu istraživanju tržišta. Stoga turisti uključeni u neki od specifičnih oblika turizma ne traže samo vrijednost za novac, nego i vrijednost za vrijeme zbog činjenice da u suvremenom društvu više nije privilegij putovati, već je privilegij doživjeti turistički proizvod koji se uvelike razlikuje od konvencionalnoga masovnog turističkog proizvoda.²¹

Općina Pakoštane trenutno je izrazito sezonalna destinacija masovnog turizma koja ima preduvjete za prepoznatljivu destinaciju specifičnih oblika turizma. Prepoznatljivost autohtonih i originalnih elemenata, raznolikih prirodnih resursa kao što su PP Vransko jezero, blizina nacionalnih parkova Krka, Kornati, Paklenica i PP Telašćića, bogata tradicija, dalmatinski ambijent i maritimne djelatnosti stvaraju preduvjete za provođenje specifičnih oblika turizma u ovoj destinaciji. Općina Pakoštane pruža preduvjete za razvoj nautičkog turizma, kulturnog turizma, ruralnog turizma, enogastronomskog turizma, ekoturizma i outdoor turizma.

Odmorišni turizam

Kao bijeg od svakodnevice, turiste u Općinu Pakoštane privlače priroda, krajolik, more, plaža, klima te tradicija. Provođenje odmorišnog turizma u Općini zahtijevalo bi unapređenje kvalitete privatnog smještaja, kuća za odmor, kampova i hotela kroz eko-

²¹Bartoluci, M., Čavlek, N., Turizam i sport – razvojni aspekti, Školska knjiga, str. 50., Zagreb, 2007. (23.06.2022.)

standarde koji se odnose na energetska efikasnost i gospodarenjem otpadom. Ekonomska održivost ogledala bi se u jačanju poduzetništva na lokalnoj razini, proširenje aktivnosti s ciljem zadovoljenja potreba turista i otvaranjem novih radnih mjesta za lokalno stanovništvo te očuvanjem lokalne kulture i tradicije.

Outdoor turizam

Prirodni turistički resursi kao što su PP Vransko jezero, raznoliki otočki arhipelag te biogeografska i krajobrazna različitost čine osnovu potencijala razvoja outdoor turizma u Općini Pakoštane. Hidrogeografski turistički resursi imaju najveći potencijal turističke valorizacije zbog dobre atrakcijske osnove plaža Pilatuša, Bužakovina, Punta, Janice (1 i 2), Porat, Dolaška draga te Vranskog jezera uz šire područje kampa. Dodatna vrijednost je mogućnost kombinacije vodenih resursa jezera i mora u outdoor aktivnostima na vodi zbog blizine i povezanosti jezera i mora kao što su surfing, hydrofoil board, kitesurfing, kayaking, paddleboarding, flyboarding, ali i višednevni kombinirani sportski ribolov na jezeru i moru.²²

Kulturni turizam

Resursi za kulturni turizam Općine Pakoštane su Maškovića Han, Stari grad Vrana, manifestacije koje su kulturno-umjetničkog karaktera (Dani Vitezova vranskih) te tradicionalna priprema jela (Materine užance). Suvremeni turisti žele se povezati s lokalnim običajima, glazbom, tradicijom i nošnjama što daje posebnu vrijednost Općine Pakoštane jer stanovništvo vjerno u njima sudjeluje. Kulturni turizam ostvario bi se u skladu s konceptima održivog razvoja kako bi se stvorila socijalna, ekološka i ekonomska dobit za sve uključene sudionike.

²²Strategija razvoja turizma Općine Pakoštane, dostupno na: <https://www.pakostane.hr/documents/strategija-razvoja-turizma-opcine-pakostane.pdf>, str. 34, (23.06.2022.)

Nautički turizam

Resursi za nautički turizam Općine Pakoštane su bogati otočki arhipelag (Vrgada, blizina PP Telašćica i NP Kornati), čisto more i maritimna baština. Predviđena je gradnja luke otvorenog prometa za javni promet lokalnog značaja kapaciteta 76 vezova i luke nautičkog turizma kapaciteta 192 vezova (duljine plovila 8-40 m) uz popratne sadržaje i uređenu obalnu šetnicu u uvali Dugovača u Dragama (predviđeno otvaranje 01.03.2023.), gradnja luke otvorenog prometa za javni promet lokalnog značaja kapaciteta 171 vezova (duljine plovila 6.5-11 m), luke nautičkog turizma kapaciteta 199 plovila (duljine plovila 9.5–18.5 m) te luke za linijski pomorski promet uz popratne sadržaje u Pakoštanima (predviđeno otvaranje 01.01.2025.) i gradnja sjeverne luke na Vrgadi lokalnog značaja kapaciteta 145 vezova (duljine plovila 6.5-16 m) predviđeno otvaranje krajem 2029. godine.²³

Ruralni turizam

Općina Pakoštane obiluje plodnim tlom te ima veliki potencijal za razvojem ruralnih oblika turizma, ekoturizma i agroturizma. Spoj turizma i poljoprivrede povećala bi ponudu cijele destinacije te ju učinila drugačijom od one u okruženju. Za turiste čiji su glavni motivi dolaska netaknuta priroda i aktivnost u prirodi iznimnu vrijednost pridodaje Park prirode Vransko jezero kao i obližnji Parkovi prirode i Nacionalni parkovi. Razvojem ekoturizma spojila bi se poljoprivreda koja se uglavnom provodi u zaleđu, ribarstvo, netaknuta priroda i autohtona gastronomija. Motiv ekoturista bijeg je od svakodnevice i gužvi u destinacije okružene prirodom te učenjem o tradicijskom načinu života i kulture domicilnog stanovništva.

Uvođenjem specifičnih oblika turizma u Općini Pakoštane otvorila bi mnoga radna mjesta, unaprijedilo bi lokalno stanovništvo i kvalitetu življenja koja bi osiguravala ostanak mladog stanovništva u Općini Pakoštane.

²³Strategija razvoja turizma Općine Pakoštane, dostupno na: <https://www.pakostane.hr/documents/strategija-razvoja-turizma-opcine-pakostane.pdf>, str. 46., (23.06.2022.)

9. ZAKLJUČAK

Općina Pakoštane nalazi se na povoljnom geografskom položaju na kranjem jugoistoku Zadarske županije. Njezinom sastavu pripadaju Pakoštane, Drage, Vrana i Vrgada te 18 otoka, otočića i hridi. Prema najnovijem popisu stanovništva Općina broji 4.125 stanovnika. Streteški ciljevi Općine Pakoštane su unapređenje infrastrukture i smještajne ponude, inoviranje ponude specifičnih oblika turizma, osmišljavanje inovativne promotivne strategije, brendiranje i repozicioniranje, afirmacija odgovornog i održivog razvoja u kreiranju nove vrijednosti i unaprijeđenje modela upravljanja razvojem turizma. Gospodarstvo se temelji na uslužnoj djelatnosti, najviše turizmom, ugostiteljstvom i trgovinom. Na području Općine registrirano je 246 obiteljskih gospodarstava i 64 OPG-a za proizvodnju. Poljoprivreda i ribarstvo cjelogodišnjeg su karaktera. Općina Pakoštane obiluje bogatom resursnom osnovom. Dva su najvažnija prirodna turistička resursa Općine Pakoštane, Park prirode Vransko jezero koje je najveće prirodno jezero u Republici Hrvatskoj ispunjeno boćatom vodom te predstavlja kriptodepresiju i Jadransko more. Pod antropogenim turističkim resursima izdvajaju se Nalazište Pakošane-Crkvina, Stari grad Vrana (Gradina), Maškovića Han te brojne crkve poput Crkva Sv. Justine i Crkva Sv. Nediljice. Tijekom ljetnih mjeseci u Općini Pakoštane održavaju se manifestacije kao što su Dani Vitezova vranskih, Materine užance, biciklistički maraton i mnoge druge. Prema analizi smještajnih kapaciteta, u Općini Pakoštane nalazi se 7 kampova, 68 malih privatnih kampova i 3 kampirališta, u privatnom smještaju registrirano je 588 iznajmljivača te se od hotela izdvaja Maškovića Han. Ukupan broj dolazaka turista u Općinu Pakoštane u 2019. godini iznosio je 88.653, u 2020. iznosio je 52.499 dolazaka te u 2021. godini ostvareno je 81.773 dolazaka. Promatrajući ukupan broj noćenja, u 2019. godini ostvareno je 643.485 noćenja, u 2020. godini 397.816 noćenja te u 2021. godini ostvareno je 594.451 noćenje. Najviše dolazaka u Općinu Pakoštane ostvarili su turisti iz Njemačke, Slovenije, Češke i Austrije. Na području Općine Pakoštane djeluje Dječji vrtić Gardelin, čiji je osnivač sama Općina, osnovna škola Pakoštane koja obuhvaća naselja Pakoštane, Vrana, Drage i Vrgada te područne škole Drage i Vrgada. Na području Općine Pakoštane registrirana je 51 organizacija. Najveći broj udruga djeluje na području sporta (42%), zatim su gospodarstvo i demokratska politička kultura (22%). U Općini Pakoštane djeluju 24 sportska kluba. Što se tiče zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, u Općini djeluju 3 zdravstvene ustanove i to 1 ordinacija primarne zdravstvene

zaštite, 1 stomatološka ordinacija i 1 ljekarna, te za stanovnike Općine Pakoštane nadležan je Centar za socijalnu skrb Biograd na Moru. Na drastičan pad turističkih kretanja u 2020. godini utjecala je pandemija virusa COVID-19. Broj ukupnih dolazaka u Općinu Pakoštane bio je manji za 40,8%, a broj noćenja smanjio se za 38,18%. Iako prognoze za 2021. godinu nisu bile optimistične, brojke su pokazale veliki oporavak turističkih kretanja te se očekuje daljnji rast u idućem periodu. Sezonalna destinacija, Općina Pakoštane teži razvoju specifičnih oblika turizma. SWOT analiza prikazuje prednosti i snage Općine kao što su prirodne atrakcije, kulturno-povijesna baština i razvoj specifičnih oblika turizma. Prijetnje Općine Pakoštane su promjene preferencija turista, pritisak na prirodu i kriza, a najveće slabosti su velika sezonalnost destinacije i nedostatak inovativnih sadržaja. Na razini Općine, prateći trendove i turistička kretanja u cilju je razvoj odmorišnog, outdoor, kulturnog, ruralnog i nautičkog turizma uz afirmaciju odgovornog i održivog razvoja.

POPIS LITERATURE

Stručna literatura

1. Bašić, J., Program Ukupnog razvoja Općine Pakoštane 2016.-2020., Pakoštane, 2017.
2. Bartoluci, M., Andrijašević, M., Škorić, S., et.al., Menadžment sportskog turizma i srodnih oblika turizma, Narodne novine, Zagreb, 2021.
3. Bartoluci, M., Čavlek, N., Turizam i sport – razvojni aspekti, Školska knjiga, Zagreb, 2007.
4. Bartoluci, M., Škorić, S., Menadžment sportskog i nautičkog turizma, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2009.
5. Čorak, S., Gjurašić, M., COVID-19: Prijetnja i prilika za HR turizam, Institut za turizam, Zagreb, 2021.
6. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilište u Rijeci, Strategija razvoja turizma Općine Pakoštane, 2021.
7. Provedbeni program Općine Pakoštane za razdoblje 2021.-2025. godine, Pakoštane, 2021.
8. Statistička analiza turističkog prometa u 2021. godini, Turistička zajednica Zadarske županije, 2022.
9. Turistička zajednica Općine Pakoštane, Program rada s financijskim planom za 2022. godinu, 2021., Zadar

Internetske stranice

1. Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, dostupno na: <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>, (04.03.2022.)
2. Aquarius, Pakoštane, dostupno na: <https://aquarius-pakostane.com/>, (01.03.2022.)
3. Dalma turist centar, dostupno na: <https://www.dalmaturist.hr/hr/>, (08.03.2022)
4. Državni zavod za statistiku, dostupno na: <https://dzs.gov.hr/>, (08.03.2022)
5. Institut za turizam, dostupno na: <http://www.iztzg.hr/>, (15.04.2022.)
6. Park prirode Vransko jezero, dostupno na: <https://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/>, (15.04.2022)
7. Registar udruga, dostupno na: <https://registri.uprava.hr/#!udrug>, (16.05.2022.)

8. Turistička zajednica Općine Pakoštane, dostupno na: <https://www.pakostane.hr/index.php/hr>, (01.03.2022.)
9. Turistička zajednica Općine Pirovac, dostupno na: <https://www.tz-pirovac.hr/>, (13.06.2022)
10. Turistička zajednica Zadar, dostupno na: <https://www.zadar.hr/hr>, (08.03.2022.)
11. Vrgada, ribarska proizvođačka zadruga, dostupno na: <https://www.vrgada-rpz.hr/vrgada-pakostane-biograd-timetable/>, (10.05.2022.)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Broj ukupnih posjetitelja PP Vransko jezero u 2019., 2020. i 2021. godini	14
Tablica 2. Broj soba i postelja u 2019., 2020. i 2021. godini.....	21
Tablica 3. Broj dolazaka i noćenja po vrstama smještaja 2021. u Općini Pakoštane	22
Tablica 4. Broj dolazaka i noćenja po vrstama smještaja 2020. u Općini Pakoštane	23
Tablica 5. Broj dolazaka i noćenja po vrstama smještaja 2019. u općini Pakoštane	24
Tablica 6. Broj dolazaka i noćenja, stranih i domaćih turista po nekomercijalnom smještaju u 2019., 2020. i 2021. godini	25
Tablica 7. Broj dolazaka i noćenja u 2019., 2020. i 2021. Općine Pakoštane	26
Tablica 8. Broj dolazaka stranih turista u Općinu Pakoštane po državama	27
Tablica 9. Broj noćenja stranih turista po državama u Općini Pakoštane	28
Tablica 10. Djelatnosti registriranih trgovačkih društava na području Općine Pakoštane	29
Tablica 11. Broj djece upisane u dječji vrtić Gardelin	31
Tablica 12. Popis zaštićenih kulturnih dobara na području Općine Pakoštane.....	33
Tablica 13. Udruge registrirane na području Općine Pakoštane.....	34
Tablica 14. Prvih deset država po ostvarenim dolascima i noćenjima u Zadarskoj županiji	40

POPIS SLIKA

Slika 1. Prostorni plan uređenja Općine Pakoštane.....	8
Slika 2. Geografski položaj Općine Pakoštane	9
Slika 3. Park prirode Vransko jezero	13
Slika 4. Plaža Pilatuša	15
Slika 5. Plaža Podbrizi - Vrgada	16
Slika 6. Stari grad Vrana (Gradina).....	17
Slika 7. Maškovića Han	18
Slika 8. Dani Vitezova vranskih	19
Slika 9. Materine užance	20

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Stanovništvo Općine Pakoštane prema spolu (2011.)	11
Grafikon 2. Broj posjetitelja PP Vransko jezero u 2019., 2020. i 2021. godini prema mjesecima	14
Grafikon 3. Broj učenika upisanih u OŠ Pakoštane	32
Grafikon 4. Područja djelovanja udruga civilnog društva registriranih u Općini Pakoštane.....	37
Grafikon 5. Ukupni dolasci turista po mjesecima u 2019., 2020. i 2021. godini	41
Grafikon 6. Ukupna noćenja turista po mjesecima u 2019., 2020. i 2021. godini	42
Grafikon 7. Dolasci stranih turista u Općinu Pakoštane.....	43
Grafikon 8. Noćenja stranih turista u Općini Pakoštane	43